

سُورَةُ — لُقْمَانُ
سُورَةُ — هُجْرَاتُ
سُورَةُ — الرَّحْمٰنُ

پنجابی ترجمہ تے تشریح

— از —

مولوی شجاع الدین

چھاپنے والے

آج بک ڈپو ○ اردو بازار لاہور

DA-ED

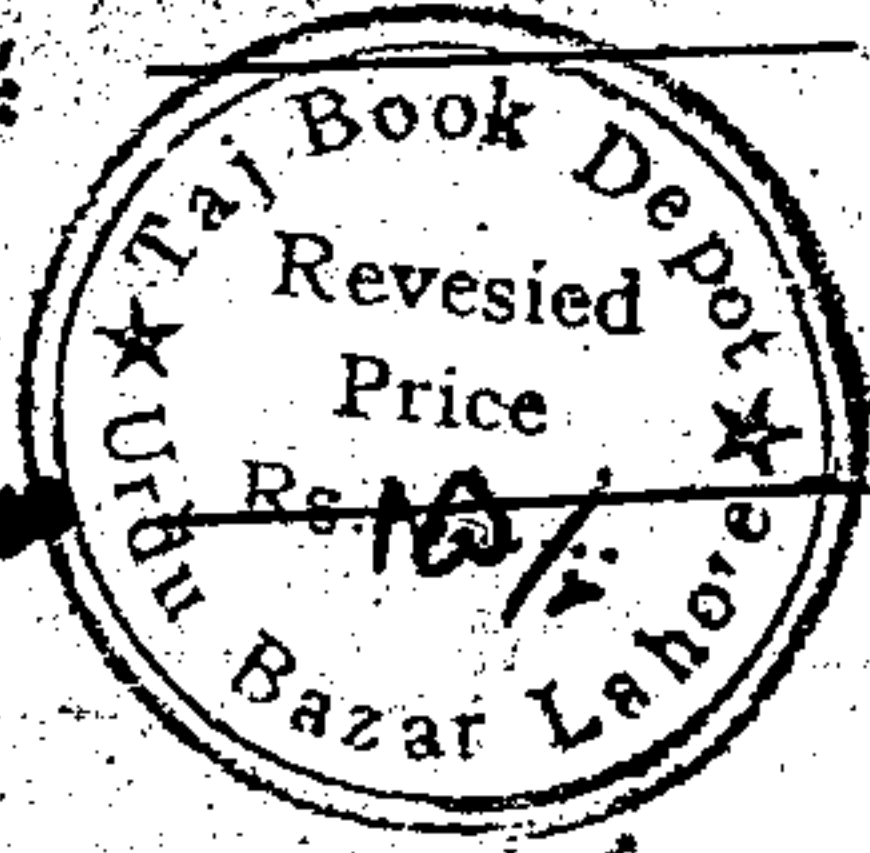
۱۴ مارچ ۱۹۶۲ء
شمارہ ۳۰۲۳
۳-۳

باراول

پانچسو

تعداد

روپے

قیمت

ملک نذیر احمد

ناشر

کیمرج پریس لاہور

مطبع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۹۵

جان پھان

حَامِدًا وَمُصَلِّيًا۔ دینی ادب داپنجابی ایم۔ اسے بیچ تیجا پرچہ اسے
 اوپر سے پرچ سورہ لقمان، سورہ ہجرات تے سورہ رحمان بن سورتاں نہیں۔ ایہہ
 سورتاں دی درمیانیاں قسماں وچوں نہیں۔ سورہ لقمان اکیسویں پیارے
 تے سورہ ہجرات چھبیسویں پیارے تے سورہ رحمان ستائیسویں پیارے
 وچ نہیں۔ پہلی سورت پرچ توجید وادکر تے شرکت دی برائی بیان کیتی
 گئی اسے۔ اپنیاں دونواں دا بیان ایس سورت پرچ مرکزی مقام رکھدا
 روحی سورت وچ نہیں دے آداب تے مسلمان معاشرے دے آداب بیان
 کیتے گئے نہیں۔ ادب تے اخلاق اسلامی اصولاں دی بنیاد اسے۔ حضور نے
 فرمایا بَعَثْتُ لَكُمْ مَكَارِمَ الْاِخْلَاقِ الْحَمْدُ تَرْجَمًا مِثْلَ اِسْمِ لِي نَبِي نَبَاكَ
 بیجا گیا ان تاں جے میں اچھے اخلاق دی تکمیل کراں۔

یہی سورت وچ اللہ تعالیٰ دیاں نعمتاں دا بیان اسے بیچڑیاں
 بندے اتے کیتیاں گئیاں نہیں۔ رحمان دیاں چند رحمتاں داتے نعمتاں
 دا ذکر کر کے بندے نوں اصل گل دل دھیان دلایا گیا اسے۔ اوہ گل
 ایہہ اسے۔ اللہ تعالیٰ ای ساریاں انساناں دا خالق اسے۔ اوہ ای
 ساریاں نوں مدد تے طرح طرح دیاں نعمتاں دین والا اسے۔ ایس
 نوں ایہہ گل واضح ہو جاندی اسے۔ لوکاں نوں مخلوق دی عبادت لائق
 نہیں۔ عبادت تے حکم دے لائق نہی اللہ تعالیٰ دی ذات ای مستحق

تے سزاوار ہے۔ انہاں تہاں سورتاں وچ حقوق اللہ تے حقوق العباد دا بیان بڑا تفصیل نال بیان کیتا گیا ہے۔ معاشرے دے آداب وی بیان کیتے ہیں۔ نئے اوہناں گلاں دا وی ذکر کیتا گیا ہے۔ جنہاں نال اک معاشرے دا اتحاد تے اتفاق ختم ہو جاتا ہے۔

قاج باک ڈپو والے لاک تذیر احمد صاحب پوراں ایہہ خدمت میرے سپرد کیتی ہے۔ تاں جے میں انہاں سورتاں دا ترجمہ، تفسیر تے تشریح لکھاں۔ میں اپنے وچ اوہ گن تے سمجھ نہیں رکھدا ساں۔ جیہڑے تفسیر لکھن لئی ضروری نہیں۔ پر ملک صاحب دا شکر گزاراں رہے اوہناں دی حوصلہ افزائی نال میں نے ایس کم زوں پورا کرن دا ذمہ لے لیا۔ میں نے طالب علماں لئی ضروری تفسیر تے تشریح کردتی ہے۔ اسے رتے مرکزی مضموناں اتے رہنمائی لئی کجھ معلومات لکھ دیتے ہیں۔ طالب علماں نوں ایس تشریح توں کافی فائدہ ہووے گا۔ مکمل تے جامع تفسیر وادعوئی نہیں۔ پر امتحان دی تیاری لئی ساریاں گلاں تفسیر وچ بیان کردتیاں گئیاں ہیں۔ اوہناں دی تفصیل وچیاں وڈیاں تفسیراں توں وی دیکھی جاسکدی ہے۔ اللہ دے کلام دا پورا مطلب اللہ تعالیٰ دے نبی پاک اے بیان کر سکدے ہیں۔ دوجی مخلوق دی جیہڑی سمجھ اے اوہ دے مطابق اے بیان ہو سکدا ہے۔ ہر اک سورت دے پہلے اک مقدمہ لکھیا گیا ہے۔ جس وچ ہر سورت دے الگ الگ حالات تے مضمون بیان نہیں مضموناں لئی ضروری معلومات وچ کر دتے گئے ہیں۔ اوہ مضمون اے ترتیب وار سورت دا خلاصہ نہیں۔ پس ایہہ تفسیر پنجابی نثر دی ادنیٰ خدمت اے تے پنجابی زبان دے واوہے لئی اک قدم اے۔

وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ط

عاجز

محمد شجاع الدین عظمیٰ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سورۃ لقمان

یہ سورۃ لقمان نال والی ہے۔ ایس سورۃ دس دو جے رکوعے اور فصیح نال
نال | بیان کیتیاں گتیاں نہیں چہڑیاں حضرت لقمان ہوراں اپنے پتر نول کیتیاں
نہیں۔ ایس ہی سورۃ واناں لقمان رکھیا گیا ہے۔

نازل ہون وازمانہ | یہ سورۃ رسالت محمدی دس پہلے پہلے زمانے ویرج نازل
ہوئی ہے۔ جدوں تک ایسے کافر مسلماناں اتنے زیادہ سختی
نہیں کر دے سن۔ یہ گل کتھ سورۃ دی آیتاں وچوں معلوم ہوندی ہے۔ جتھے نویں
نویں مسلماناں نول آکھیا جاندا ہے۔ خدا تعالیٰ دی تابعداری نول بد سب نالوں وڈا
تھی بال باپ والے۔ پر جے اور اللہ منن کولوں روکن تے اوہناں دی گل دی منن
والی نہیں ہے۔ جے کافر ماں باپ برحق دین نول پھرن تے مجبور کرن تے اوہناں دی
گل نہ منوں۔ اسلام سچا تے پکا دین ہے۔

موضوع تے مضمون | سب نول پہلاں سورۃ ویرج دستیا گیا ہے۔ یہ کتاب
قرآن مجید اللہ دی کتاب حکمت نال بھری ہوئی ہے
ایس کتاب دی ساریاں گلاں حکمت نول آدنیس۔ ایس ہی اوہناں نول منوں۔
تے اوہیاں آیتاں ساریاں ہدایت تے مہر نہیں۔ اوہناں واسطے چہڑے نیکی کر دے
نہیں تے دستیا نیکی دے راہ تے چلن ولے اورہ نہیں۔ چہڑے درست نماز پڑھدے
ہیں تے زکوٰۃ دیندے نہیں تے آخرت وایقین رکھدے نہیں۔ تین وڈے کتاں را
ذکر کتیا گیا ہے۔ مراد یہ ہے۔ دین سارے اتے عمل کرن والے ای کامیاب ہیں۔ لگے
دستیا گیا ہے۔ توحید وامننا معقول طریقہ ہے۔ شرک معنوتے نامعقول فعل ہے۔

لوکاں نزل آکھیا۔ مال پوہ دا غلط راہ چھوڑ دیوہ۔ یعنی ماں پریناں نیک سلوک کرنا چاہیے
 پر دین دی گل وچ اوس دے آکھے اتے ترو جو آپ دین اتے ترو اہودے۔ ماں
 پوہ دا حق اتے ہونا ضروری نہیں۔ اسلام سچا دین اے۔ نبی صلی اللہ علیہ وسلم دی تعلیم
 سچا اے تے وسیا توحید دی نشانیاں ہر طرف موجود نہیں۔ اوہناں نزل چھڈ کے گراہے
 پاؤنا عقل دے لائق نہیں۔ نبی صلی اللہ علیہ وسلم دی تعلیم سچا تے برحق اے۔ اوس
 دی سچائی اتے کائنات تے انساناں دیاں خود جاناں گواہ نہیں۔ لوکاں نزل وسیا
 توحید دی آواز کوئی آواز نہیں۔ چہڑی دنیا تے خود عرب وچ پہلی دفعہ بلند کینی
 گئی اے۔ خود عرب وچ اوہو ای گل عقل والے تے حکمت تے دانائی والے کہندے
 چلے آئے نہیں۔ چہڑی نبی صلی اللہ علیہ وسلم دسدے نہیں۔ عرب دے لک وچ
 نقمان حکیم اے۔ اوہداناں سارے عرب وچ نیکی تے دانائی نال مشہور اے۔ نقمان
 نے اپنے پتر نزل آکھیا۔ خدا واحد اے، اوہد کوئی شریک نہیں۔ خدا ساری کائنات
 دا خالق اے۔ جد نقمان دا ذکر تھاڈے شاعر تے خطیب اکثر کردے نہیں۔ ہن سن
 لیا اے نقمان دی تعلیم تے نصیحتاں دا پنچوڑ تے عرق توحید اے۔

ایہہ سورۃ توحید دا بیان کر دی اے۔ تے شرک دی بُرائی
توحید دا بیان ظاہر کر دی اے۔ قرآن مجید دی سچائی تے قیامت دا یقین

تے توحید دا مننا تے شرک توں بچنا۔ ایس سورۃ دا مقصد تے مراد اے
 سورۃ دی آیتاں وچ وسیا گیا اے۔ دنیا ساری کھڈ اے۔ اک دن ساری
 دنیا سٹ جان والی اے۔ اللہ دی ذات دیاں نشانیاں نزل کئی طرحاں سورۃ وچ
 ذکر کیتا گیا اے۔ وسیا گیا اے۔ ساری کائنات اللہ دی مخلوق اے۔ آسمان
 تے زمین دا انتظام اللہ تعالیٰ دا مقرر کیتا ہویا اے۔ زمین وچ ہر قسم دے جاندار
 پیدا کیتے نہیں۔ چہڑے ہزاراں لکھاں کروڑاں دی تعداد وچ نہیں۔ ہر اک دا فائدہ
 تے کم دکھو دکھ اے۔ اللہ نے زمین اتے مہینہ وسایا تے ہر طرح دیاں عمدہ چیزاں
 لگا دیاں۔ ایہہ ساریاں نعمتاں انسان لئی نہیں۔ انسان نزل اللہ نے آکھیا توں میرے

لئی اسے۔ اللہ نے انسان نول و سیاہ تیری ضرورت لئی ساریاں چیزاں اسماں پیدا کیتیاں
 نیں۔ من سوچن والی گل ایہہ اسے۔ اسے انسان تیرے لئی خالق دی عبادت ضروری
 اسے۔ مخلوق دی عبادت بے معنی اسے۔ محتاج نول و درجے محتاج دی عبادت کرنی عقل
 نول و در اسے۔ فیرونیارچ کوئی چیز دی انسان دے فائدے لئی ایہناں بتاں نے
 پیدا نہیں کیتی اسے۔ ایس لئی اللہ تعالیٰ ای عبادت تے ایمان لیاؤن و سے لائق اسے۔

لقمان دے حالات | تحقیق اسے۔ لقمان قوم عاد دے اک فرزند تے لقمان مین

دے بادشاہ سن۔ مولانا سید سلیمان ندوی ہور ایس تحقیق نول صحیح جاتا اسے
 بعض صحابہ کور ہور روایتاں مروی نیں۔ ابن عباس نے آکھیا اسے۔ لقمان حبشی
 غلام سی۔ ایس قول نول حضرت ابو ہریرہ، مجاہد عکرمہ تے خالد الرعبی مین و اسے
 مین۔ حضرت جابر بن عبد اللہ انصاری دا بیان اسے۔ لقمان نویر دے علاقہ و
 باشندہ سی۔ سعید بن مسیب دا قول اسے۔ راوہ مصر واکالے رنگ والے لوکاں
 وچوں سی۔ ایہہ نول قول قریب قریب نیں۔ نویر اک علاقہ اسے۔ چہڑا مصر دے
 جنوب ول تے سوڈان دے شمال وک اسے تے عرب لوک کالی چھڑی والے نول
 حبشی آکھدے سن۔ ایس لئی اک شخص نول مصری، نویری تے حبشی قرار دتا گیا
 اسے۔ لقمان نویر واصلہ سی۔ پر قدین تے ایلہ دے علاقہ و باشندہ سی
 ایس لئی اوسدی زبان عربی سی۔ لقمان بن عادتے لقمان حکیم دوویں الگ
 الگ نیں۔ سہیلی دا ایہہ ای بیان اسے (روضہ الاف) لقمان عرب پیر حکیم۔
 نیک جہ دانا مشہور سی۔ اوہ ہاں نصیحتاں دا مجموعہ کتابی شکل دے درج لوکاں
 کور موجود سی۔ لقمان حکیم دا زمانہ حضرت داؤد علیہ السلام دا زمانہ اسے۔

لقمان حکیم دیاں نصیحتاں | حضرت لقمان ہوراں دیاں نصیحتاں اوہ ہوا ای

سن۔ چہڑیاں نبی صلی اللہ علیہ وسلم دی
 تبلیغ تے تعلیم وچ سن۔ اللہ تعالیٰ نے اوہنوں داناں و ترقی جس نال اوہ

گلاں سجھیاں جو پیچھراں دے موافق ہوندیاں نیں۔ اوہ نصیحتاں لقمان حکیم ہوریاں اپنے پتر
نوں دتیاں نیں

۱۔ اے میرے بچے پچھڑے اللہ نال شریک نہ بنا۔ اسلام بیچ دی شریک سب نالوں
وڈا گناہ اے۔

۲۔ اے میرے بچے پچھڑے نماز درست پڑھ

۳۔ لوکاں نوں نیک کماں و احکم دے۔

۴۔ لوکاں نوں بدی توں منع کر۔

۵۔ اوس دکھ آتے صبر کر جو تینوں ایس کم نوں کہن لہی پھچے۔

۶۔ لوکاں کو لوں منہ پھیر کے گل نہ کر۔

۷۔ زمین آتے آکڑے نہ چل۔

۸۔ اپنی چال و بیچ اعتدال اختیار کر۔

۹۔ اے میرے بچے پچھڑے اپنی آواز نوں ہولی کر۔

لقمان ہوریاں دیاں نصیحتاں عین اسلام دے مطابق نیں۔ نبی صلی اللہ علیہ

و سلم نے عرب دے لوکاں نوں دسیا۔ توحید دی آواز عرب وچ پرانی اے

لقمان نے اپنے پچھڑے توں اوسدی تعلیم دتی۔ تہاڑے لہی دی توحید تے

رسالت و راستہ کامیابی والا اے۔ توحید دیاں بہت خوبیاں نیں صرف اک

توں ڈرن و طے بہا درتے مجاہد ہوندے نیں۔ توحید دی برکت نال مسلمان متی

رہندے نیں۔ توحید توں دور ہون والے کمزورتے بزدل ہوجاندے نیں۔ اللہ

تعالیٰ ساڈے دلال وچ توحید و اعتقاد پکا کرے تے اسماں لوکاں نوں توحید

دی برکات توں بہرہ ور کرے۔

مال باپ اولاد لہی پیدا ہون توں تے دنیا آتے آون

داسیب نیں۔ اولاد و او جو پیر و ریش لہی مال

مال پیو دی تالیجاری

باپ و احسان منداے۔ مال پیو توں ودھ کے دنیا وچ کوئی نعمت نیں۔ مال پکے

نوں ہر طرح دیان تکلیفیں اٹھا کر پرورش کر دی اے۔ دودھ پلانے سے زمانے
 وچ طرح طرح دیان تکلیفیں برداشت کر دی اے۔ اپنی تکلیف دی پرواہ وی
 نہیں کر دی تے پکے دی صحت واپر طرح خیال رکھدی اے۔ ایس لئی خدا تعالیٰ نے
 قرآن مجید وچ کئی تھراواں اُتے مال باپ وے حقوق دا ذکر کینا اے۔ سورہ
 لقمان وچ دسیا گیا اے۔ مال پورا انسان آتے بڑا حق اے۔ مال تھک تھک
 کر پیٹ وچ پکے لڑ لکھدی اے۔ ستے دوسال تک شیر لاندی اے ستے انسان اُتے
 فرض اے پہلے اللہ دا شکر ادا کرے۔ پیر مال باپ دا شکر ادا کرے۔
 سورہ فقیرہ وچ فرمایا گیا اے۔ **وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا** تے مال باپ مال نیک
 سلوک کرو۔

حدیث شریف وچ دی مال باپ وے حقوق بیان کیتے نہیں۔ حقوق العباد وچ چول
 وواحق مال باپ و اے۔ حضرت جابر رضی اللہ عنہ وسلم دی خدمت وچ
 حاضر ہو کر عرض کیتی۔ میرا ارادہ جہاد کرن دا اے۔ ایس لئی تہاڑے کول مشورے
 لئی حاضر آں۔ حضور نے آکھیا۔ تیری کوئی مال اے۔ جواب دینا۔ میری مال موجود
 اے۔ حضور نے فرمایا۔ مال وی خدمت کرو۔ مال وے پاؤں تلے جنت اے۔
 مال باپ و احق زندگی وچ پورا تے ختم نہیں ہوندا اے۔ جنہاں وے مال باپ
 مر گئے نہیں۔ او منہاں لئی فرض اے۔ مال باپ دی بخشش لئی دعا کرن۔ تے مال
 باپ وے دنیا وچ کیتے ہوئے وعدے نوں پورا کرن تے مال باپ وے دستاں دی
 وی عزت کرنی لازم اے۔ مال باپ اولاد لئی خالق مجاز کی نہیں۔

امام شافعی فصلکۃ فی عامین وے معنی کولوں
 ایہہ نتیجہ نکال دے ہیں۔ دودھ پلانے دی مدت

دوسال اے۔ ایہہ ای قول امام احمد، امام یوسف اتے امام محمد و اے۔ ایس مدت
 وچ کرنی۔ دودھ پیندا اے۔ اوہدے لئی حرمت رضاعت دی ثابت اے۔
 امام ابو حنیفہ نے احتیاط لئی ڈھائی سال لئی رضاعت دی مدت مقرر کیتی اے

حل دی کم مدت چھ مہینے اسے تے رضاعت دی وت دو سال اسے بیوی قرآن مجید
سچ دوسری حکم فرمایا گیا اسے۔ وَحَمَلُهُ وَفِضْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا۔ اور پانچ سو
رہناتے۔ وورہ چھڈانا ۳ مہینیاں سچ ہوندا اسے۔ ایہہ سورت توحید و مضمون
بیان کر دی اے ضمناً وورے مضموناں دا وی ذکر آگیا اے۔

سُورَةُ الْقَمَرِ مَكِّيَّةٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْقَمَرِ ۱۰ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ۴ هَدَىٰ ر

ا۔ ل۔ م۔۔ ایہہ حکمت والی کتاب دی آیتاں نیں ہدایت آتے

رَحْمَةً لِّلْحَسَنِينَ ۴ الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ

رحمت چنگیاں بندیاں لیاں اے جہڑے نماز پڑھدے نیں۔ تے

يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۵

زکوٰۃ دیندے نیں۔ تے اوہ آخرت نال یقین رکھدے نیں۔

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُم

اوہ لوگ ای اپنے رب کوں ہدایت آتے نیں تے اوہ ای لوگ

الْمُفْلِحُونَ ۶ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُشْتَرِي كَهْوًا

کامیاب نیں تے لوکاں وچوں ای جہڑا اکھیڑ

الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
 گل گل لیندا اے تال بھلا دے اللہ دے راہوں تال بے سمجھی دے ۔

وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
 تے تال جے خدا دے بنائے ہوئے راہوں نازل بنائے اوہوٹے نے جہاں لئی

مُهَيِّنٌ ۝ وَإِذَا تَنَالَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَحَلَّىٰ
 ذلیل کرن والا عذاب آ۔ تے پڑھیاں جان اوس آگے آیتاں ساڈیاں ۔ مگر پھر جاندا اے

تَسْتَكْبِرُ ۝ كَانُ لَمْ يَسْتَسْهَمَا كَانُ فِي أَدْنَاهُ
 غرور کر کے جویں اوہ سنیاں ای نہیں ۔ سو جویں اوہ دے کتاں دچ

وَقَرَأَ فَبِشْرَاهُ الْعَذَابِ ۝
 جھپٹا اے ۔ سو اوہنوں دکھ دے عذاب دیا خوشخبری دے ۔

اوکھیاں لفظاں دے معنی

الَّذِينَ : جھڑے یوتھون :- دیندے نیس ۔ اُولَٰئِكَ :- اوہ لوک ۔
 مِنْ رَّهْمٍ :- اپنے رب کو لوں یا اپنے رب وٹوں ۔ يَسْتَسْهَمَا :- گل لیندا اے ۔
 لَهُمُ الْحَدِيثُ :- کھید دیا گل ۔ وَقَرَأَ :- جھپٹا

تشریح

پہلی آیت دچ دیا اے ۔ قرآن مجید حکمت والی کتاب اے ۔ ایس دچ

نیک لوگوں کی ہدایت نے رحمت مہجوداے۔ دو جی آیت توں لگے نیجی آیت وچ بیان
 کیتا گیا اے۔ نیک کم کرن والے تن کم کر دے ہیں۔ نماز و رست پر ٹھہرے نہیں تے
 نہ کات دیندے نہیں۔ تے آخرت وایقین کر دے نہیں۔ ایہہ مطلب نہیں جے نیک کماں
 ولے صرف تن کم ای کر دے نہیں۔ نیک لوک ادہ ہیں چہرے سے ساریاں بریاں توں
 دور رہندے نہیں۔ تے قرآن مجید وی دسیاں ہویاں تمام گلاں منن والے نہیں تے
 اوہناں تے عمل کرن ولے نہیں۔ ایس تھاں صرف تن وڈے تے اچھے کماں دا
 ذکر کیتا گیا اے۔

۱۔ کہو الحیثیتہ وامنہ کھیدوی گل اے۔ ایس تھاں ہر ادہ بری گل مراد
 لے چہرے خداتوں تے اولہے حکماں توں دور رکھدی لے۔ کچھ صحاباں نے ایس
 دے معنے گانا لچیا اے۔ عبداللہ بن مسعودؓ ہوراں ایہو معنے بیان کیتے نہیں
 ۲۔ نصر بن حارث نے قریش توں اکھیا جویں تساں رسول دا مقابلہ کیتا اے
 بھیک نہیں۔ نہ ای رسولؐ سا حورہ شاعر نہ مجنون اے۔ اوہناں سب حالتاں توں
 لوک جانن والے ہیں تے رسول اکرمؐ وی زندگی توں خبر دار نہیں۔ نصر کہے توں عراق
 ول گیا تے عجم دے بادشاہواں دے قصے تے رستم تے اسفندیار دے قصے
 لیاؤندے تے لوکاں توں قصے سنا کے قرآن شریف دے سننے توں تے نبیؐ توں دور
 رکھواسی جس توں ایس طرح فرمایا۔ ہر قصے تے ناچ راگ واکم لے۔ جو دین دے
 کموں دور رکھدا اے۔ خلاصہ ایہہ اے۔ قرآن مجید اللہ ذی سچی حکمت والی کتاب
 لے۔ اولہے اتے عمل کر تے قصے کہانیاں کو لوں جان پھراؤ۔ ایس طرح ای
 عذاب کو لوں بچنا اے۔

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ
 فِي شَرِّ جَنَّاتٍ مِّنْهَا تَجْرِي الْأَنْهَارُ مِنْ تَحْتِهَا الْأَشْجَارُ
 لَيْسَ فِيهَا كُفْرٌ بَلْ هِيَ جَنَّاتُ بَدْوٍ مُّتَّعِينَ فِيهَا فِي رِجَالِهِمْ
 خِلْعَانٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا كَأَنَّ أَكْوَافًا مُّتَّعِينَ وَهُمْ فِيهَا
 عَلَى الْأَسْنَانِ مُتَّعِينَ وَهُمْ فِيهَا عَلَى الْأَسْنَانِ مُتَّعِينَ

جَنَّاتٍ النَّعِيمِ ۝ خُلِدِينَ فِيهَا وَعَدَّ اللَّهُ

بہشت نعمتوں والے ہیں۔ سدا اوتھے رہیں گے وعدہ اللہ

حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ خَلَقَ السَّمَوَاتِ

سچا اور چکا ہے۔ تے اور ہر ذرتے حکمت والا ہے۔ آسمان پیدا کیتے

بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرْوِنَهَا وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ

بغیر تھماں دے اور ہماں نول و کپور دے ای اوتے زمین و چ پہاڑ

أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَ

رکھے ہیں تان تہانوں نہ بلائے تے اوس وچ ہر طرح دے جاندار کھلائے۔ تے

أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ

اسماں اتاریا آسمانوں توں پانی نیر اوس وچ اسماں ہر جنس دی چیز

شَيْءٍ كَرِيمٍ ۝ لَهَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا

چنگ آگاہی ہے ایہ سب اللہ دی پیدائش ہے۔ سو بینوں

خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي

دکھاؤ کیہ کچھ اور ہماں سوا اور ہر سے پیدا کیتا ہے۔ سگوں ظالم صاف کراہے

ضَلَّلِمْ سَبِيلًا ۝

پے پڑھے ہیں۔

تشریح

عیاچھے دسیا گیا اے۔ کہ بد عملوں تے قرآن دے منکران لئی دکھ والا عذاب اے۔ تے ہن دسیا جاندا اے۔ ایمان والیاں لئی نعمتاں دی بھری ہوئی جنت اے تے ایمان والے جنتاں وچ ہمیشہ رہن گے۔ ایہہ اللہ تعالیٰ دا وعدہ سچا تے پکا اے نہ کوئی وعدہ پورا کرن توں روک سکدا اے۔ تے نرہی اللہ اپنے وعدے دے خلاف کروا اے۔ نئے اللہ دیاں دو صفتاں دا ذکر اے۔ اللہ عزیز غالب اے اوس دا حکم کوئی موڑ نہیں سکدا۔ عزیز صفت بیان کرن توں بعد دسیا گیا اے۔ اللہ حکیم اے۔ اوہدے کم حکمت تے عدل والے ہوندے نہیں۔ غلط بخشش نہیں۔ ایہہ افہام ٹھیک سنے علی والیاں لئی اے۔

لے اہناں آیتاں وچ دسیا گیا اے۔ جیہڑا اصل مدعا اے۔ خدا دی توحید دا بیان اے۔ خدا تعلقے سب مخلوق توں پیدا کیتا اے۔ آسماناں توں بغیر تھماں دے پیدا کیتا اے۔ نئے علم دے مطابق ایہہ معنی نہیں آسمان دی ساری مخلوق جن تارے سورج آپس دے وچ قانون جذب تے کشش دے تابع نہیں۔ ایہہ تعبیر بغیر حکمِ تکرر و تہا دی علومِ طبیعی دے لحاظ نال اے۔ ایہہ مطلب دی صاف اے۔ آسماناں توں بغیر تھماں دے پیدا کیتا اے۔ ایہہ قدرت دی بڑی ڈوی نشانی اے۔ زمین پیدا کیتی پہاڑ پیدا کیتے۔ آسماناں توں پانی اتاریاتے پھل اگائے نہیں۔ ایہہ ساریاں خدا تعالیٰ دی پیدا کیتیاں ہو یاں چیزاں نہیں۔ ہن دکھاؤ دو جہاں مجسوداں نے کیہ کچھ پیدا کیتا اے۔ جے غلط مجسود کچھ پیدا نہیں کر سکدے تے اوہ عاجز نہیں۔ اللہ دی ذات واحدی پوجا تے منن دے قابل اے۔ تے ظالم شرک کرن والے صاف کوراے پٹے ہوتے نہیں۔

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ

تے نے ضرور اسماں نقمان نوں عقل مندی دتی پئی اوہ اللہ وانکر

وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ

ادا کر تے جیہڑا شکر کرے گا۔ نہرا اپنی جان لئی شکر کریگا۔ تے جیہڑا ناشکری

فَإِنَّ اللَّهَ غَفِيْرٌ حَمِيْدٌ ﴿۱۴﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ

کریگا تاں اللہ ضرور سلاہیا مویا بے پرواہ اے تے جد نقمان نے اپنے

لِأَبْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَبْنِي لَكَ تَشْرِكُ بِاللَّهِ

پتر نوں آکھیا تے اوہ اوہنوں نصیحت کر رہیا اے۔ اے میرے پترے اللہ نال شریک

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۵﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ

نہینا۔ ضرور شریک بنانا بڑا ظلم اے تے اسماں آدمی نوں تاکید

بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلٰی وَهْنٍ

کرتی اوہڑ ماں باپ لئی، اوہنوں اوبدی ماں نے پیٹ وچ رکھیا سستی اتے سستی نال

وَفِصْلَهُ فِيْ عَمَامِيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِيْ وَلِوَالِدَيْكَ

تے دوپہہ چھڈانا اوبدا دو ورہیاں بیچ اے پئی میرا شکر ادا کرتے اپنے ماں باپ دا۔

إِلَى الْمَصِيْبِرِ ﴿۱۶﴾ وَإِنْ جَاهِدْكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ

میرے اسی ول مر آؤنا اے۔ تے جے دوویں تیرے نال سختی کرن ایس گل اتوں جے توں میرا

بِئِي مَا كُنْتُمْ لَكُمْ بِهِ عِلْمًا فَلَا تُطِعْهُمَا

اوس لوں شریک بناویں جس دے شریک ہونے دی تینوں خبر دی نہیں

وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا نَجْرًا وَآتِيعًا سَبِيلًا

تاں اور مہاں رکھے لگ تے ساتھ دے اور مہاں وادیا وچ جنگی طرح

مَنْ آتَابَ إِلَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ سُدِّجَكُمْ فَأَتَيْتُكُمْ

تے اوس راہ مڑ جھڑا میرے ول مڑ پیا اے - فی میرے ای ول

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿۱۵﴾

تساں مڑ آؤنا اے - فی میں تہاڑوں دساں لگا بوتیں کرے سور

تشریح

۱۵ لقمان حکیم حضرت داؤد علیہ السلام دے وقت وچ ہو یا اے - اللہ تعالیٰ نے اوسنوں دانائی دی جس نال اوہ گلاں سمجھیاں جو پھیراں دے حکم دے موافق ہونداں نیں - عرب وچ لقمان حکیم تے دانا مشہور سی - ایس بارے اختلاف پایا جاندا اے - لقمان کون سی - وطن کپڑا سی - کپڑی نسل واسی - آخیر دا فیصلہ ایہ اے - لقمان عربی زبان جاندا سی تے عرب وچ حکیم ہون لڑی اؤ عربی لوکاں کول صحیفہ لقمان تاں والا موجود سی - عرب وچ سوید بن صامت سی اوہ حج کرن گیا سی - اوتھے حضور نے حاجیاں لڑی اسلام دی دعوت دتی - سوید بن صامت مدینے دار من والا سی - اوہ ہجرت توں تن سال پہلے مکہ حج کرن گیا سی - حضور دی تبلیغ سزا دہیا تے آکھیا - میرے کول اک صحیفہ لقمان

اے۔ اوپر سے وحی نیک گلاں نہیں۔ حضورؐ نے اوہ سنیا تے آکھیا۔ قرآن مجید
 اوپر سے توں بہتر اے۔ فیروزیدین صامت نے قرآن مجید سنیا تے اقرار کیتا
 کہ قرآن مجید دا بیان صحیفہ نقمان توں ودھ اے دیرتہ ابن ہشام
 نقمان توں آکھیا گیا اے۔ اللہ واشکر کر چہڑا شکر کر دا اے زرا اپنی جان
 لٹی کر دا اے تے جہڑا نا شکر ی کر دا اے، اوہ اللہ توں دور اے۔ خلاصہ
 ایہہ بندے دا شکر اوپر سے فائدے لئی اے تے بندے دا نا شکر اپنا
 اوپر سے لئی نقصان تے گھاٹے وی چیز اے۔ اللہ تعالیٰ وی ذات بے پردہ
 تعریفیاں والی اے۔ اللہ تعالیٰ وی خدائی وچ ساڈے شکر نال اخلاقیہ
 ہوندا تے نا شکر ی نال گھاٹا نہیں۔ کائنات دا ہر ذرہ تے ہر مخلوق اللہ تعالیٰ
 دا ذکر تے شکر ادا کر وی اے

گے نقمان وی حکمت والیاں نصیحتاں وچ دو نسبتاں موجود ہیں۔ عرب
 دے لوکاں توں دسیا گیا اے۔ نقمان اپنے پتر لئی مخلص سن۔ اوہناں پتر توں
 شرک توں روکیا۔ نقمان حکیم دا طریقہ دسیا۔ اوہ اولاد توں شرک توں
 منع کر دے سن۔ تیسیں اے اہل عرب اولاد توں شرک سکھاؤندے اوہ شرک
 وڈا ظلم اے۔ ظلم دے معنی حق مارنا اے۔ تیسیں اللہ تعالیٰ دا حق مار دے۔
 تے ایہہ بیان اے۔ ماں پو دا شکر ادا کرنا۔ خدا تعالیٰ دے بعد ضروری
 اے۔ ماں نے بچے توں بڑی تکلیفاں نال پیٹ وچ رکھیا اے۔ ماں باپ دی
 تابعداری ضروری اے تے جے دوویں سختی کرن تیرے نال ایس گل اتوں جو توں
 میرا کوئی شریک بناویں۔ تاں اوہناں دے آکھے نہ لگ۔ یعنی ماں پو نال
 نیک سلوک کرنا چاہیدا اے۔ پر دین دی گل وچ اوس دے آکھے آتے
 ترو جو آپ دین اتے تروا ہر دے۔ حساب اللہ توں دینا اے اوپر سے
 ای آکھے لگو۔

يُبْنَىٰ إِنَّهَا إِنْ تَكَ مُثْقَلًا حَبِيذًا مِنْ خُرْدٍ

اے میرے پھرے پھرے کوئی خصلت ہے برابر از سر دے دانے دے ہووے غیر

تَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ

پتھر وچ ہووے یا آسماناں وچ یا زمین وچ -

يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَكَلِيمٌ حَسِيرٌ ﴿١٦﴾

اوس نوں اللہ لیاوے گا ضرور اللہ مہین دیکھ دا اے

يُبْنَىٰ أَقْدِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ

اے میرے پھرے درست نماز پڑھ تے نیک کم دا حکم کر تے

عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ

بڑے کماں توں منع کر - اوس دکھ اتے صبر کر جو تینوں نیچے - ضرور

ذَلِكَ مِنْ عَزْهِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تَصْعَقْ خَدَّكَ

ایہہ تاکید والے کماں وچوں اے تے لوکاں کو لوں منہ موڑ کر گل نہ کر

لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرْحًا إِنَّ

تے زمین وچ اکڑ کے نہ تے

اللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَاقْصِدْ

اللہ نوں ہر اک چوڑ کرن والا شیخی خورا نہیں بجاؤدا اے تے اپنی نور وچ

فِي مَشِيئِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَفْكَرَ

درمیانی چال بگڑتے اپنی آواز ہونی کہ ضرور ساریاں

الْأَصْوَاتِ لَصَوْتِ الْحَمِيدِ ۞

آوازاں نالوں بڑی آواز کھوتے وی اے

تشریح

۱۔ نقیصان حکیم نے اپنے بچڑے نول چند نصیحتاں کیتیاں سن۔ اونہاں واؤ کر عرب
وے مشرکاں لٹی اے۔ تے دوسرے مسلماناں لٹی وی اے اوہ نصیحتاں ایہہ
سن۔

- ۱۔ ہر اک عادت و احساب ہوسی۔ کوئی کم اللہ تعالیٰ کو لوں مخفی نہیں۔ اسہاں
وچ یا پتھر وچ یا زمین وچ ہوسی اللہ اوس نول سامنے لیا وے گار۔
- ۲۔ میرے بچڑے نماز پڑھتے نیک کم و احکم کرتے بڑے مکاں توں
روک دے تے جو تینوں دکھ پنچے مہر کر۔
- ۳۔ لوکاں کو لوں منہ نہ پھیر۔

- ۴۔ زمین وچ آکر کے نہ چل۔ آکر والی چال تے لوکاں کو لوں منہ بھوانا تکبر
تے گھمنڈاے۔ اللہ تعالیٰ نول تکبر کرن والے تے فخر کرنے والے
نیدے پسند نہیں۔ مُمْتَخِنًا اُوہ شخص اے جیہڑا اپنے آپ نول
وڈا جانداے۔ فَخُورًا اُوہ شخص اے جیہڑا اپنے آپ نول و جیاں
لگے وڈا ظاہر کرے۔ اللہ تعالیٰ نول و ونویں عاوتاں پسند نہیں۔

- ۵۔ اے بچڑے وچکار لی چال بگڑتے اپنی آواز ہونی کہ۔ وچکار لی چال توں
مراد ایہہ اے۔ اے بچڑے تیری ٹور وچ گھمنڈ نہ ہووے تیر فرورت

لٹی ووڑنا ضروری ہے۔ بعض کہاں وچ نیزی تے بعض کہاں وچ ویرہ کرنا چھکا
 ہوندا ہے۔ آواز ہولی کرن دامتقصد وی ایہہ اے۔ لے پچڑے اپنے
 اچھے لڑن ٹھیک رکھ۔ ضرورت لٹی بعض وقت بلند آواز ناں بلاؤ تا ضروری
 ہوندا اے تے بعض وقت ہولی لڑن ناں کم چیل جاندا اے۔ دو جیاں نول
 رعب دکھان لٹی تے ذلیل کرن لٹی وڈ پاونی تے گک پھاڑ کر گل کرنی اچھی
 نہیں۔ گدھے وانگول بے ضرورت آواز کڑھنا برا لگدا اے۔ اچھی آواز کجھ
 خرابی نہیں۔

اوکھیاں لفظاں دے معنی | خَرَدَلِي :۔ ادرودا دانہ۔ صَخْرَةَ : پتھر
 چٹان۔ لَأْتَمَشَنَّ :۔ نہڑ۔ يَاتِ :۔

یاوے گا۔ لَأَتَصَحَّرُ :۔ نہ موڑ۔ مَرَحًا :۔ آکر ناں۔ اِنَّ : ضرور

اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي

لے عبادتساں نہیں دیکھیا۔ ضرور اللہ نے تساں دے ماتحت کیتیاں

السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ

جو چیزاں آسماناں وچ نہیں تے جو زمین وچ نہیں۔

نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَ بَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ

تے پوریں دتیاں تہاں نعمتاں اپنیاں جھڑیاں کھلیاں کھلیاں تے چھپیاں ہویاں نہیں

مَنْ يُجَادِلْ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّ اَلَا

تے لوکاں وچوں اے چھڑا جھگڑوا اے۔ اللہ وی گل وچ بغیر علم دے جھگڑوا
 تے بغیر

هُدًى وَآدَاتٍ كِتَابٍ مُّنِيرٍ ۝۱۰۰ وَ إِذْ قِيلَ لَهُدَّ

ہدایت دے تے بغیر روشن کتاب دے تے جد اوہناں نوں آکھیے

اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا

اوس حکم آتے تھو جیہڑا اللہ نے اتاریا آ۔ آکھدے نہیں۔ سگوں اسپیں

وَجَدْنَا عَلَىٰ آبَائِنَا آيَاتَ الشَّيْطَانِ

ٹراں گے جس آتے اسپیں اپنے پورا دا دھٹھے نہیں۔ بھلاتے بھادیں جے کہ شیطان

يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ۝۱۰۱

اوہناں نوں دوزخ دی بھڑکی دی ہوئی اگل بلاند اہو دے۔

اوکھیاں لفظاں دے معنی | سَعِيرًا - ماتحت کیتیاں - أَسْبِغَ - پوریاں
دیتیاں - يُجَادِلُ - جھگڑا اے - يَدْعُوهُمْ

اوہناں نوں سدا اے۔

تشریح

نے سب چیزاں آسماناں تے زمین دیاں تہاڈے ماتحت کیتیاں نہیں۔ تے ہر
طرح دیاں ظاہر تے باطن نعمتاں تہاں پوریاں دیتیاں نہیں۔ تاں تیں اللہ تعالیٰ
نوں پچھانوں جیسا پچھانا چاہی وا اے۔ تے اوہاری نزدیکی حاصل کرو تے دوہیریاں
خوبیاں کماؤ۔ تے جیہڑے لاک اللہ دی نڈا تہاں تے ناماں تے منقلاں تے کماں دی
گل وچ جھگڑا کروے نہیں۔ ایہہ کم جھگڑے دا بغیر دلیلوں کر دے نہیں۔ تے جد
اوہناں نوں آکھیے اوس حکم آتے تھو جیہڑا اللہ نے اتاریا اے۔ تے اوہ صند

کروے نہیں تے آکھ دے نہیں تے غلط ویلاں اوہناں دی تقلید لسی دیندے
نیں۔ ہر ماں پو داختی اٹے ہونا ضروری نہیں۔ ایس لٹی اوہناں دے مگر لگناں
دی ضروری نہیں۔ مگر ماں پو دوزخ دے عذاب ول لے جانڈے نہیں۔

وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ

کے تے چہڑا منہ اپنا اللہ دے حوالے کر دا اے تے اوہ نیکی کن والا اے

فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ

تاں اوس نے اعتماد دے قابل سہارا پکڑیا اے تے اللہ ای ول

عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ

آخر سب کماں دا اے تے چہڑا بے ایمان ہویا سو تینوں اوہدی

كُفْرًا ۗ وَاللَّيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا

بے ایمانی غم وچ تہ پائے اوہناں واسا دے ولا ای مڑ تالے۔ فیر ایس اوہناں نوں

إِنَّ اللَّهَ عَلَيْهِمْ بَدَائِتُ الصُّدُورِ ۖ فَنُفِثُ

دساں گے جو اوہناں نے کیا اے اللہ ضرور دلاں دے بھیت جان دا اے
تھوڑا چرواونا

قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ۗ

نوں کھان منڈان رنیدے آں فیر ہویس کر کے اوہناں نوں سخت عذاب لیاواں گے۔

وَلَكِنْ سَأَلْتُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

۲۵۳

لَيَقُولَنَّ اللَّهُ ط قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ط بَلْ أَكْثَرُهُمْ

توں آکھوے نہیں اللہ نے توں آکھوے تعریف اللہ ہی اے

لَا يَحْكُمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ط

لگوں بتے اوہناں چون نہیں جانے۔ اللہ ہی وہاں جو کچھ آسمانوں تے زمین و آسمان

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾

غور اللہ ہی بے پرواہ تعریف کیا ہوا ہے۔

مَنْ - جیہڑا - يَسْلِمُ - حوالے کر دے

بِالْعَصَاةِ الْوَالِقَى - بھروسے و سے لائق

اوکھیاں لفظوں کے معنی

سہارا - كَذَّبْتَهُمْ - اوہناں وامرنا - فَنَبَّأَهُمْ - فیرا میں اوہناں نوں
دساں گے - نَسَبْتَهُمْ - اس میں اوہناں نوں کھان منڈان لسی برامان دیندال۔

تشریح

ع۔ یعنی پوری طرح اپنے آپ نوں اللہ تعالیٰ دے حوالے کر دیوے۔ اپنے
سارے معاملات اللہ اتے چھڈ دیوے۔ اوہ دے حکماں دے مطابق پوری زندگی
گزارے۔ اوہ اچھا سہارا ہے۔ اوہ ہی بدلہ دین والا ہے

ع۔ تَجَنُّبًا لِّكَ دے لفظ وچ خطاب نبی صلی اللہ علیہ وسلم نوں اے۔
دسیا گیا اے۔ جیہڑا کفر کر دے۔ اوہ سننے تہاؤا کچھ نہیں وگاڑیا۔ اپنا ہی نقصان
کتیا اے۔ اے نبی سارے مشرک منڈے نہیں آسمانوں تے زمینوں نوں اللہ نے
پیدا کیتا اے۔ جد اوہ ایہہ گل من دے ہی۔ فیر ساری حمد خدا تعالیٰ لسی اے
اوسدی ذات ہی حمد تے تعریف دے لائق اے۔ جد کائنات دے پیدا کرن

وچ کے دا کوئی حصہ ہی نہیں۔ جو خالق اور اے۔ بندگی تے اطاعت وی اور بندگی کرنی چاہیے۔ ایہ گل عقل دے خلافت اے خالق پور ہووے تے میوہ پور بناویں

وَكُو أَنْ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ

اے اتے جے کدے جتنے درخت زمین وچ نیں تھان ہون تے سمندر

وَالْبَحْرِ يَمِينًا مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةٌ أَبْحُرٍ

ست پور سمندراں نال رل کے سیاہی بن جاوے

مَا نَقَدْتُ كَلِمَتُ اللَّهِ ط إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

ضرور اللہ دیاں گلاں نہ نبرن۔ اللہ ضرور زور اور حکمت والا ہے۔

مَا خَلَقَكُمْ وَلَا بَعَثَكُمْ إِلَّا كَفْسٍ وَاحِدَةٍ ط إِنَّ

لہ نہیں اے تہاں دا پیدا کرنا تے نہ مار کے جو اتا تہاں دا پر اک جان وانگوں

اللَّهُ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ

اے۔ اللہ ضرور سنا دیکھ داکے تے بھلا توں نہیں ڈٹھا پئی اللہ ضرور داخل

اللَّيْلِ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ

کر داکے۔ رات نوں دن وچ تے دن نوں رات وچ واڑ داکے تے

وَسَخَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ

سورج تے چن نوں ماتحت کیتا اے ہر اک بھرنی ہونی مدت تک مڑدائے

مَسْعَىٰ وَ أَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿۲۹﴾

تے پٹی اللہ نوں ضرور جو کر دے اور خبر اے

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ

ایہہ کم نہیں ایس سبٹوں جو ضرور اللہ ای سچ اے تے جنہوں ادھ سے بغیر

مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ

سد دے نہیں ادھ ضرور جھوٹھ اے تے ضرور اللہ ای سب توں اچا بڑا

الْكَبِيرُ ﴿۳۰﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفَلَكَ تَجْرِ فِي

اے تے مہلا توں نہیں ڈٹھتا پسی جہاز اللہ دے فضل ناں

الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ اٰيٰتِهِ

سمندر وچ مڑ دے نہیں تاں تہانوں اپنیاں نشانیاں وچوں دکھا دے

اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ﴿۳۱﴾

ضرور ایس وچ نشانیاں نہیں ہر ادس لئی چہڑا صبر کرنے والا شکر کرنے والا اے۔

اَوْ كَيْبَانَ لَفْطَانٍ مِّنْهُ | سَبْعَةٌ اَبْحَارٌ - ست سمندر - مَا كَفَدَتْ
نَهْ نَبْرُنْ - کنفس وَاخِدَاتِهٖ : اک جان وانگروں

اَلَمْ تَرَ - مہلا توں نہیں ڈٹھتا - اَلْفَلَكَ : - جہاز یا کشتی یا بیڑی -

تشریح

۱۔ اللہ تعالیٰ وہاں گلاں تے تعریفاں بے شمار نہیں۔ جے کہے زمین رے سارے

درخت قلموں ہون تے کئی سمندر لکے سیاہی ہون تے اللہ تعالیٰ دیاں گلاں لچیاں
جان - تے اوہ ختم نہیں ہون دیاں - اللہ تعالیٰ دیاں گلاں غیر محدود نہیں - تے
دنیا دیاں قلموں تے سیاہیاں محدود نہیں - ایس لہجے اللہ تعالیٰ دیاں تعریفیاں تے
گلاں نوں کوئی وی احاطہ نہیں کر سکدا نہ لکھ سکدا اے - اللہ تعالیٰ دے تخلیقی
کم تے اوسدی قدرت تے حکمت دے کرشمے بے حد بے شمار نہیں -

۳۱ اللہ تعالیٰ واساری کائنات نوں پیدا کرنا اک جان پیدا کرنے وانگوں اے
ایہہ نہیں جے اللہ تعالیٰ وی ذات اک چیز پیدا کرن ویلے دوجی چیز وی دھیان نہیں
کر سکدا - اللہ تعالیٰ ساریاں دیاں آوازاں نوں سندا اے - کوئی اک آواز
دوجی آواز سننے نوں روک نہیں سکدی - تے اللہ تعالیٰ ہر اک چیز نوں ہر طرح
دیکھدا اے - اللہ تعالیٰ دیاں طاقتاں تے پیدا کرن دیاں قوتیاں بے حد نہیں -
سمیع تے بصیر ہون دی صفت وی ممتاز اے

۳۲ رات تے دن دا انتظام - سورج تے چاند وی باقاعدگی نوں معلوم
ہوندا اے - ایہہ چیزاں اللہ دے انتظام دے ماتحت نہیں - کوئی وی چیز
نافرمانی نہیں کر سکدی - لوکاں نوں دسیا گیا اے - سورج تے چن دیوتا نہیں - اللہ
دی مخلوق نہیں - اللہ تعالیٰ ای سچا معبود اے تے سب جنہاں نوں پوجدے او
اوہ جھوٹے نہیں - تے دنیا دیاں ساریاں چیزاں فنا ہو جاسن - سورج تے چن وی
فانی نہیں - صرف اللہ وی ذات باقی اے تے معبود ہون دے لائق اے -

۳۳ سمندر وچ جہازاں تے پیریاں دا چلنا اللہ وی مہربانی اتے موقوف اے
جے اللہ دا فضل نہ ہووے - اوس وقت کوئی تدبیر وی مفید نہیں - سمندر دا
پانی دشمن بن جاندا اے - جہاں اللہ وی نظر سولی نہیں ہوندی

وَإِذْ غَشِيَهُمْ مَوجٌ كَالظُّلَمِ دَعَوْا اللَّهَ

لے تے جد اوہناں دے سر آتے آجائے ٹھاٹھ ساہناں وانگوں۔ اللہ

مُخْلِصِينَ لَهُمُ الدِّينَ ۗ فَلَمَّا نَجَّوهُمْ إِلَى الْبَرِّ

نوں سدوے نیں۔ اپنے دین نوں نرا او سے لئی خالص کر کے پیر جدا وہناں نوں

فِيهِمْ مُقْتَصِدًا ۗ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ

سکے تھاں دل بچا لیا وند اے تاں کوئی اوہناں وچوں درمیانی چال والے لے تے ساہیاں

نَقَّارٍ كَفُورٍ ﴿٢٧﴾

نشانیاں دانیں انکار کردا اے پھر اک چہرہ اقول دا جھوٹا غدار ناشکر اے۔

اوجھیاں لفظاں دے معنے | وانگوں۔ مقتصد؛۔ درمیانی چال والے

تشریح

لے جد سمندر دیاں ٹھاٹھاں مشرکاں نوں ساہناں وانگوں ڈھانک لیندیاں
نیں۔ اس دے اوہ اللہ نوں سدوے نیں۔ دہریہ دی او سو بیلے خدا نوں یاد
کر دا اے۔ جد اللہ اوہناں نوں سکے تھاں ول بچا لیا وند اے۔ تے اوہ اقتصاد
نوں اختیار کردے نیں۔ یعنی جد لوک سمندر دے پانی کو لوں پچ جاندے نیں۔ پیر
اوہ توحید والا جذبہ ساریاں دا باقی نہیں رہندا اے۔ بعض اوہناں وچوں اقتصاد
تے مقتصد رہندے نیں۔ مقتصد و معنی ایہہ اے اوہ اپنے غلط مذہب
تے عقیدے آتے سختی نال قائم نہیں رہندے۔ دو جا مطلب ایہہ سن والے

جد لوگ سمندر توں سکے تھاں ول آجاندے ہیں۔ تے توجید و اقرار کرن دا
چوش باقی نہیں رہندا۔ چہڑا ٹھاٹھ وے احاطے ویلے پیدا ہو یا سی۔ کجھ
دایاں لئی ایہہ توجید وے دلائل ہیں۔

۱۔ اللہ ویاں نشانیاں دا او شخص انکار کردے نہیں۔ پہلا غدار ہے
غدار اوہ شخص اے چہڑا سخت بے دنا ہوندا اے۔ تے کسے دی عہد تے
پیمان دا لحاظ نہیں کروائے۔ دو جانا شکر اے۔ ناشکر اوہ شخص اے
چہڑا بے شمار نعمتاں دی وی قدر نہیں کروائے۔ جد سمندر توں ایسا شخص
سکے تھاں ول آوندا اے۔ او سوقت خدا وے فضل و اقرار نہیں کروائے
تے اوہ شخص کہندا اے۔ فلان ذریعے لئی ایسین پنج گئے آں۔

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَ آخَشُوا يَوْمًا

اے لوگو! پھر اپنے رب وے (غضب) توں تے اوس دن

لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَ لَدَا مَوْلَاً هُوَ جَانِبٌ

توں ڈرو۔ جس وچ نہ کم آوے گا کوئی پیر اپنی اولاد وے۔ تے نہ کوئی اولاد اک ذرہ

عَنْ وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا

اپنے باپ وے کم آوے گی۔ ضرور اللہ دا وعدہ سچا اے۔ سو تہاں توں

تَغَيَّرَكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَ لَا يُغَيِّرُكُمْ بِاللَّهِ

دینا دی زندگی دھوکھا نہ وے۔ تے نہ دھوکھا تہاں توں کوئی دھوکہ

الْمَوْتِ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ

باز اللہ وے حالے سچ لے ضرور اللہ ای کول علم قیامت دا اے

وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيُعَلِّمُ مَا فِي الْأَرْضِ

تے اوہ ای مینڈ آتار دا اے تے جان دا اے جو ڈھڈال در حال اوچ لے

وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا

تے کوئی نفس نہیں جاندا اے کیہہ کجھ کل کرے گا۔ تے نہیں

تَدْرِي نَفْسٌ مَّا بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ

جان دا کوئی جی کس زمین وچ مرے گا ضرور اللہ ای

عَلِيمٌ خَبِيرٌ

سب کجھ جاننے والا خبر رکھنے والا اے۔

آتقوا - پھو پاؤرو۔ فلا تغمموا -

سو تہانوں دھو کہ نہ دے۔ الغمور دھو کہ

اوکھیاں لفظاں دے معنی

از۔ غدا۔ کل آؤن والا۔

تشریح

علا و سیا گیا اے تے خبردار کیتا گیا اے۔ جیہڑا رب تہانوں نعمتاں دیندا
لے تے تہاڈے آتے ہر طرح دے انعام تے اکرام کروا اے۔ اوس رب کو لوں
سارے لوکاں نوں ڈرنا چاہیے۔ میرا کہ دن قیامت دا اے۔ جب سب توں
نیرے دے رشتہ داراں پوتے پتر دھیاں اک دو جے دے کم نہیں آؤن گے
قیامت دا دن آؤنا ضروری اے۔ ضرور اللہ دا وعدہ سچا اے۔ من جان لو۔
دنیا وچ کسے نوں وی اک دو جے لسی اپنی عاقبت کر لی نہیں چاہیے دنیاوی

زندگی نانی اے۔ تے اللہ دے معاملات وچ دھوکہ باز دے راہون پخت
ضروری اے۔

یعنی شیطان دھوکہ دیوے پئی خدا بخشہا اے۔ تے دنیا دا جیونا دھوکہ
دیوے۔ پئی جھپڑا ایٹھے خوش اے اوہ اوٹھے دی خوشی ای رہے گا۔ دھوکے
توں پختا بڑا ضروری ہے۔ خدا تعالیٰ دے بارے شیطان بہت دھوکے دیندا اے
ایس لئی دسیا گیا اے کہے دھوکہ باز دا دھوکہ نہ کھاؤ۔ اللہ تعالیٰ اُتے
ایمان لیاؤ تے قیامت دا یقین رکھو۔ تے اللہ تعالیٰ نون دنیا وچ ای راضی
کرنا ضروری اے۔

علا ایہہ آیت دراصل اوکس سوال دا جواب اے۔ جد کفار مکہ قیامت دا
نال سن کے اکھدے سن۔ قیامت کدوں آئیگی۔ لوکاں نون دسیا گیا اے۔ تہا نون
اپنی نیرے دیاں چیزاں دا پتہ نہیں تے قیامت دا پتہ کیوں ہو جاوے۔ بلکہ شہون
دے وقت کدوں تے ماں دے ڈھڈاں یا رحماں کدوں تے کل دنے حالت کدوں
تے موت دے وقت تے موت دی جگہ کدوں انسان بے خبر اے۔ جھپڑیاں
نیرے دیاں چیزاں نہیں۔ تے انسان نون ہر روز اوہناں نال واسطہ پیندا اے
تے انسان دا اوہناں نون بغیر گزارہ نہیں۔ بارش اُتے انسان دی خوش حالی
تے بد حالی دا انحصار اے۔

انسان لئی غلط سوالاں وی ضرورت نہیں۔ انسان لئی خدا تعالیٰ نون تے
اوہدیاں حکماں نون مننا ضروری اے۔ ایس وچ ای انساناں دی نجات
اے۔ اللہ سبحناں نون سدھے براہ پاوے تے گراہیاں کدوں دور
رکھے۔ آہین ط

سُورَةُ الْحَجَرِ مَكِّيَّةٌ

سورۃ الحجرات

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ویباچہ

نال آیت نمبر ۱۱ واقفہ ان الذین ینادونک من وراء الحجرات
اے - حجرات والفظ اس فقرے وچ موجود اے - ایس لئی پوری سورت
وانال حجرات رکھیا گیا اے - حجرات دے معنی کوٹھے و حجرے انہیں - اتھے حضور
دے کوٹھیاں واذکر اے - مراد ایہہ اکی اے اوہ سورۃ جس وچ لفظ الحجرات
آیا اے -

نزول وازمانہ ایہہ گل روایتاں کولوں معلوم ہوندی اے تے سورت دے
مضامین وی اس گل دی تائید کردے نیں - اس سورت
وچ اوہ احکام نیں - چھڑے مختلف وقتاں وچ نازل ہوئے نیں - سارے
احکام مضموناں دی مناسبت نال اکٹھے کردتے گئے نیں - روایتاں قول ایہہ
وی معلوم ہوندا اے - اکثر احکام اس سورت دے مدینہ طیبہ دے آخری زمانے
وچ نازل ہوئے نیں - آیت نمبر ۱۱ دے بارے مفسراں دا بیان اے - ایہہ بنی
تمیم لئی نازل ہوئی اے - اوہناں وچوں اک وفد ازواج مطہرات دے حجریاں
دے باہر آیا تے نبی صلی اللہ علیہ وسلم نوں باہروں پکارنا شروع کردتا - ساریاں
سیرت دیباں کتاباں نے لکھا اے - ایہہ وفد ۹۰ ہجری وچ آیا اے آیت
نمبر ۱۱ دے بارے بہت ساریاں حدیث دی روایتاں نال معلوم ہوندا
اے - ایہہ آیت ولید بن عقیہ دے بارے نازل ہوئی اے - اسنوں حضور

نے نبی المصطلق کو یوں زکوٰۃ وصول کرنے لئی بھیجی تھی۔ ایہ بات وہی موعود ہے
ولید بن عقبہ مگر فتح ہون سے ویلے مسلمان ہوئے سن

موضوع کے مضمون

ایس سورت و موضوع مسلمانوں اور منہاں آداب وہی تعلیم دینی ہے
چہڑے ایمان والیاں لئی مناسب ہیں۔

پہلیاں پنج آیتوں وچ اوہ ادب سکھایا گیا ہے چہڑا اللہ تے اور دے
رسول لئی مسلمانوں لخواہ رکھنا چاہیہا ہے۔

فیر ایہ ہدایت دتی گئی ہے۔ ہر گل اُتے یقین کرنا تے اوہرے مطابق
کاروائی کرنا مناسب نہیں۔ پہلے تحقیق کر وادہ خبر صحیح ہے یا نہیں کسے
شخص یا گروہ یا قوم دے خلاف کوئی خبر تہاڑے تک آوے تے تہاڑے
آئے ضروری ہے۔ خبر دے ذریعے نوں ویکھو۔ اعتماد دے قابل ہے یا
نہیں۔

ایس نوں بعد دسیا گیا ہے جے کسے وقت مسلمانوں دے دو گروہ آپس
وچ لڑ پین۔ اوس وقت ورجیاں مسلمانوں نوں کیہہ کرنا چاہیہا ہے۔

فیر مسلمانوں نوں اور منہاں برائیاں نوں چن دی تاکیہ کیتی گئی ہے۔ چہڑیاں
اجتماعی زندگی وچ فساد کھڑا کر دیاں ہیں۔ تے جہاں لئی آپس دے تعلقات
خراب ہونہرے ہیں۔ اک دوجے وانداز اڈانا۔ اک دوجے اتے طعن کرنا۔ اک
دوجے دے برے تے خراب ناں رکھنا۔ تے پرگمناں کرنا۔ ورجیاں دے حالات
دی کھوج کر پیا کرنا۔ لوکاں دی کنڑ پچھے اور منہاں دیاں برائیاں کرنا۔ ایہہ سارے
اوہ کم نہیں چہڑے گناہ نہیں۔ اتے معاشرے وچ وی خرابی پیدا کر دے ہیں
اللہ تعالیٰ نے اور منہاں ساریاں کماں واناں پیا ہے تے اور منہاں ساریاں کماں نوں
حرام قرار دتا ہے۔

ایس توں بعد قومی تے سلی امتیازات اُتے کاری ضرب لکائی اے جیہڑے
 دنیا وچ ملکان دی تباہی تے بریادی دابید ہوندے نہیں۔ توں تے قبیلیاں تے
 خانداناں نوں اپنے شرف اُتے غرور کرن توں منع کیتا گیا اے۔ اللہ تعالیٰ
 نے اک مختصر آیت وچ حکم دے کر اوس برائی نوں دھوون کٹ دتا اے۔ اللہ
 نے فرمایا اے۔ سارے انسان اک اصل توں پیدا ہوئے نہیں۔ توں تے قبیلیاں
 وچ ادھناں دالتقسیم ہوتا۔ پچھان لسی اے۔ چوڑے وڈیاں کرن لسی نہیں۔
 تے اک انسان دی دوجے انسان اُتے فضیلت دی بنیاد اچھے تے سوئے
 اخلاق نہیں۔ آخر وچ لوکاں نوں دسیا گیا اے۔ ایمان دا زبانی دعویٰ کسے
 کم دانیئیں۔ مومن اوہ اے جیہڑا عمل نال اطاعت دا ثبوت دیندا اے زبانی
 مومن صرف مباشرے وچ مسلمان سمجھیا جاندا اے۔ پر اللہ کول اوہ مومن قرار
 نہیں پاسکدا اے

ایس سورق وچ چار تھا توں اُتے تقویٰ دا حکم دتا
تقویٰ دا بیان | گیا اے۔ پہلی آیت وچ بیان کیتا گیا اے۔ اللہ نے
 اوسدے رسول دے قبیلیاں نوں مقدم جانوئے اللہ توں ڈر دے رہو
 اوہ تہاڈی ساریاں گلاں نوں سن دا اے تے تہاڈی میتاں توں وی اچھی
 طرح واقف اے۔ اگے تیجی آیت وچ دسیا اے۔ جیہڑے حضور دے
 ادب لئی آواز تیجی رکھدے نہیں۔ اوہ لوک تقویٰ دے امتحان وچ کامیاب
 نہیں۔ تے اوہناں لئی خدا تعالیٰ دی بخشش اے تے بڑا اجر اے۔ اگے
 دسویں آیت وچ تقویٰ دا بیان اے۔ جھٹے ذکر اے۔ سارے مومن بھرا بھرا
 نہیں۔ تہاڈے کتے لازم اے۔ بھرا بھرا دے وچ تعلقات درست کر دتے
 تے اللہ کولوں ڈر تے اللہ تہاڈے اُتے رحم کرے گا۔ اگے بارھویں آیت
 وچ دسیا گیا اے۔ غیبت توں بچو تے اللہ کولوں تقویٰ اختیار کرو۔ نتیجہ
 گل دا ایہہ اے۔ چار تھا توں اُتے عقیدے تے نبی کرے آداب تے غیبت

دی برائی تے اسلامی اخوت قائم رکھنے دے حکماں لسی تقویٰ دا ہونا ضروری قرار دتا گیا اے۔ اصل گل ایہ اے۔ چہڑا تقویٰ اختیار کر دے اوہ ای ویندار اے۔ اوہ دے لسی ای اسلام دے سارے کم آسان ہو جانڈے نہیں ایس لسی قرآن مجید وچ بیان کیتا گیا اے۔ ضرورتساں وچوں اللہ دے کول زیادہ عزت تے تکریم والا اوہ اے۔ چہڑا تہاڈے وچوں زیادہ تقویٰ والا اے۔

تقویٰ دا مطلب | تقویٰ دا لفظ وفاقاً لفظ کولوں بیبا اے جس دا

معنی بچنا تے حفاظت کرنا اے۔ شریعت وچ تقویٰ دے معنی ایہ نہیں۔ چہڑا شخص اللہ تعالیٰ دے حکماں اتے چلے۔ جہاں گلاں توں اللہ نے منع کیتا اے۔ اوہناں توں رک جاندا اے۔ تے چہڑے کماں دے کرن لسی اسدے اللہ نے حکم دتا اے۔ اوہناں توں شوق تے محبت نال کر دے۔ مجبور نہیں ہوندا اے۔ ہر وقت اللہ دا خوف اوہ دے دل وچ موجود ہوندا اے۔ ایہ شخص تقویٰ لائے منقی اے۔

تقویٰ دی اہمیت | اسلام وچ تقویٰ دی بڑی اہمیت اے۔ ساری عبادات، اخلاق تے آداب تقویٰ نال درست

ہوندے نہیں۔ تقویٰ تمام اسلامی حکماں لسی ایہ حیثیت رکھدا اے۔ جو جس جسم لسی روح ضروری اے۔ ایس طرح ای سارے اسلام دی روح تقویٰ اے۔ جے ساڈے اسلام دے حقوق اللہ تے حقوق العباد وچ تقویٰ دا عنصر نہیں اے۔ فیرا وہ عمل مقبول نہیں۔ تقویٰ دا مقاسم دل اے۔ حضور دا ارشاد اے۔ خبردار ہو جاؤ۔ سینے وچ اک گوشت دا ٹکڑا اے جدوں اوہ تندرست رہندا اے اوس وقت سارا بدن دی تندرست اے جوں اوہ بیمار ہو جاندا اے۔ اوس وقت سارا بدن بیمار ہو جاندا اے جان رکھو ایہہ دل اے۔

مطلب حدیث و ایہہ اے۔ بے دل و چ تقویٰ موجود اے سارے کم نیک
تے اچھے ہونڈے نہیں بے دل و چ تقویٰ نہیں۔ اوس وقت سارے کم خراب
ہونڈے نہیں۔

ایس سورت و چ دستیا گیا اے۔ تقویٰ کرن والے
مقبولے و عام | لسی بڑا اجر تے ثواب اے۔ تے بخشش وی اوہدے
لسی اے۔ اللہ تعالیٰ ڈرن والے اتے ای رحم تے کرم کروا اے۔ قرآن مجید
وچ کئی تھانواں وچ ڈرن وایاں لسی وعدے موجود نہیں۔ قرآن مجید وے
ابتدا وچ دستیا گیا اے۔ ہدایت ڈرن وایاں لسی اے۔ اللہ تعالیٰ نے وعدہ کیتا
اے۔ ضرور چہرے پر میزگار نہیں اوہ جنتی نہیں۔ اک تھال اتے اللہ نے فرمایا اے
آخرت پر میزگاراں لسی اے۔

مکدی گل ایہہ اے۔ خدا تعالیٰ دی رضائے جنت وچ داخل ہونا تقویٰ
تے موقوف اے۔ ایس لسی ہر مومن تے مسلم نوں تقویٰ وی صفت حاصل کرنی
ضروری اے۔

سورت حجرات وچ معاشرتی زندگی دے آداب
معاشرتی زندگی دے آداب | بیان کیتے گئے نہیں۔ تمام انسان دنیا وچ اک

دوجے دے محتاج نہیں۔ تے اک دوجے وی دونوں بغیر زندگی دے لوازمات انسان
نوں حاصل نہیں۔ ایسے لسی اسلام نے باہمی تعاون و احکم دنا اے تے دستیا
لے اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ۔ یعنی بے شک سارے مومن بھرا بھرا نہیں۔ تے
حکم دتا اے۔ بے مسلماناں دے دو گروہ آپس وچ لڑ پھین۔ تے دو جہاں
مسلماناں اتے لازم اے۔ اہنناں دوہاں گروہاں دے درمیان صلح کر لین۔
نئے چہرے اوادھا کرے۔ اوسنوں روکو۔ تاں بے اوہ اللہ تعالیٰ دے حکم و لڑ
اوسے۔ تے دستیا گیا اے۔ سادے باپے اک نہیں۔ رنگ دے نسل تے علاقے
وے بتاں نوں توڑ دیو۔ سب اک ہو۔ تے اک ہو کر رہو۔ اوہی بیچ وافرین

اسلام وچ پسند نہیں۔ دو جہاں ملکوں وچ رنگ تے نسل لہی بڑے فساد
 موجود نہیں۔ اسلام داسبق ایہہ اے۔ تہاڈے وچوں وڈا تے عزت والا
 اوہ اے چہڑا تہاڈے وچوں زیادہ پرہیزگار اے۔ رنگ نسل تے قوم
 دا فضیلت وچ کوئی وی دخل نہیں۔ اسلامی معاشرے وچ خاندان
 خاناں دی حکومت واناں اے۔ دنیا دے کسے وی ملک وچ خاناں دی قدر
 نہیں۔ تے دو جہاں ملکوں وچ انساناں دی تقسیم موجود اے۔ اعلیٰ تے ادنیٰ
 دا فرق اے۔ اسلام وچ ایہہ اے حضرت فاروق اعظم جدوں حضرت بلال رضی
 اللہ عنہما نے دیکھدے ہیں۔ اوس وقت جاء مسیبی نابلداں جاء مسیبی نابلداں
 پکار دے ہیں۔ اسلامی معاشرے وچ عورت دے حقوق دا کوئی خیال نہیں
 اسلام دی آند توں پہلوں عرب دے وچ پچیاں نوں زندہ گڑھے وچ دب
 ورتا جاندا سی تے ہندوستان وچ وی عورت دی کوئی قدر نہیں تے خاص
 وقتاں وچ اوستوں زندہ جلا دتا جاندا سی۔ اسلام نے عورت نوں ہر طرح دی
 عزت دتی اے۔ تے وراثت دا حق دار بنایا اے۔ یورپ دے دعوے غلط
 نہیں۔ یورپ نے عورت نوں آزادی نہیں دتی اے۔ تے نہ ای عورت دے
 حقوق دا خیال رکھیا اے۔ اسلام نے اچھے معاشرے لہی بڑے سوہنے تے
 سچے اصول مقرر کیتے ہیں۔ جنہاں وی پوری تفصیل وڈیاں کتاباں وچ موجود اے
 اسلامی معاشرے وچ سکون تے خوشحالی موجود اے۔ سارے دنیا دی بے چینی دا
 دا علاج اسلامی معاشرے دا پیام اے۔ اسلامی معاشرے وچ غیبت تے
 بدگمانی تے جاسوسی کرنا وڈے گناہ قرار دتے گئے ہیں۔ ایہاں چیزاں نال معاشرے
 وچ خرابی پیدا ہوندی اے۔ اسلامی معاشرے وچ مال باپ دے حقوق۔ فرد
 تے والد دے حقوق۔ خدا تعالیٰ دے حقوق سب موجود ہیں۔ اسلامی معاشرے
 وچ نبیادی چیز اللہ تے ارسدے رسول دی فرمانبرداری اے۔
 اسلامی اخوت۔ ایس سورت وچ اسلامی اخوت داسبق دیا گیا اے۔

اخوت دے معنی بھائی چارہ ہے۔ سورت حجرات میں اللہ تعالیٰ نے فرمایا ہے
 دینی رشتے نے تہاؤں بھرا بھرا بنا دیا ہے اِنَّا الْمُؤْمِنُونَ اِخْوَةٌ لِّبَنِي اِسْرَائِيْلَ
 مسلمان بھرا بھرا نہیں۔ دنیا و جہانناں دے دور رشتے نہیں۔ اک نسبتی رشتہ ہونے
 تے دو جا دینی رشتہ ہے۔ دینی رشتہ زیادہ مضبوط ہے۔ نسبتی رشتہ ٹٹ
 سکدا ہے۔ دینی رشتہ ٹٹن والا نہیں۔ ایس رشتے لئی کچھ اصولاں دایان ایس
 سورت وچ بیان کیتا گیا ہے۔

- ۱۔ کوئی وی اک قوم دوجی قوم نال مذاق نہ کرے
- ۲۔ تے کوئی عورت کسے وی عورت نال مذاق نہ کرے۔
- ۳۔ اک دوجے نوں مہنے نہ دیوے۔

۴۔ اک دوجے نوں چہرے والے نال نہ سدو۔

۵۔ بدگمانی کولوں پکو۔

۶۔ غیبت نہ کرو۔

۷۔ اک ناپے جانو۔ تے توں تے برادریاں وی وڈیاں تے چوڑ چھڈ دیو۔

۸۔ اللہ تعالیٰ دا ڈر اختیار کرو۔ تے زیادہ ڈرنے والے نوں ای سب توں وڈا جازو۔

اسلامی اخوت وی مثال مہاجرین تے انصار دی اخوت ہے۔ انصار نے

مہاجرین لئی کھٹے تے مال تے بیویاں سب کچھ وڈو دتا سی۔ اوہناں وی تکلیف

اپنی جانی سی۔ ایس اخوت دی مثال دنیا وچ موجود نہیں۔

اج کل غیبت ساڈی مجلساں دی رونق ہے۔ ایس عیب نوں

رک عیب وی نہیں سمجھدے۔ پر ایہہ خدا تعالیٰ دے کول

بہت وڈا عیب ہے۔ قرآن مجید وچ دسیا گیا ہے۔ غیبت کونامردہ بھرا دا

گورنٹ کھانا ہے۔ غیبت نال معاشرے وچ بڑیاں خرابیاں پیدا ہونداں نہیں۔

غیبت دے معنی خود حضور نے اسج فرمائے ہیں۔

ان رجلا سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم قرحا ان شخص نے حضور کولوں پچھا

غیبت کیہا ہے؟
 حضور نے فرمایا۔ تیرا کسے وی مرد و ایس طرح
 ذکر کرنا۔ جس لوں اوہ سنتا برا جانا اسے پھین
 والے نے اکھیا۔ اے اللہ دے رسول آجے اوہ گل
 پیچی ہووے۔ حضور نے فرمایا جو توں چھوٹی گل اکھدا
 اے۔ فر اوہ بہتان اے۔

عليه وسلم ما الغيبة
 فقال ان تذكر من الغيبة ما
 يكره ان يسمع قال يا رسول الله
 وان كان حقا - قال اذا قلت بالاملا
 فذلك البهتان -

حضور دے فرمائاں دے مطابق کچھ گلاں غیبت دے گناہ وچ شامل نہیں۔ سگوں
 اور ہناں گلاں وچ غیبت جائز اے

۱۔ ظالم دے خلاف مظلوم و اشکایت کرنا
 ۲۔ اصلاح لئی کسے شخص یا گروہ دی برائیاں دا اوس شخص کوں ذکر کرنا جائز اے
 جس آتے امید ہووے۔ اوہ برائیاں دور کر سکدا اے۔

۳۔ فتویٰ لین لئی کسی مفتی دے سامنے واقعہ و بیان کرنا۔ جس وچ کسی شخص دے
 غلط فعل دا ذکر آوندا اے۔

۴۔ لوکاں نوں کسی شخص یا گروہ دے مشرتوں خبردار کرنا۔ تاں جے لوک اور ہناں
 دے نقصان توں بچ جان۔ مثلاً راویاں تے گواہاں تے مصنفان دی کمزوریاں
 دا ذکر کرنا وغیرہ۔

۵۔ ایسے لوکاں دے خلاف آواز بلند کرنا۔ جہڑے لوکاں نوں اسلام توں ہٹ کرے
 ہون تے لوکاں نوں قنیاں تے فساداں وچ مبتلا کر دے نیں

۶۔ جہڑے لوک کسی بڑے لقب نالی مشہور ہو جانداں نیں۔ اوس توں اور پر اییاں

گلاں وایاں ریاض الصالحین، باب ما یباح من الغیبتہ وچ تے احکام القرآن
 لبعضا من وچ تے روح المعانی دی تفسیر وچ اے جتھے آیت دلایعتب بعضکم
 بعضا دی تفسیر تے تشریح اے۔ اللہ تعالیٰ نیکی دتھ ہدایت دیوے۔ آمین

سورۃ الحجرات

آیتاں (۱۸) سورۃ حجرات مدینے وچ اتھی اے رکوع ۲

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع اللہ دے نام نال پھڑا بڑا مہربان نہایت رحم والا اے

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْدِمُوْا بَيْنَ يَدَيِّ

اے ایمان والیو سامنے اللہ دے تے اوہدے رسول دے

اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ وَاَتَقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَمِیْعٌ

اگے نہ دھو اللہ توں ڈرتے رہو ضرور اللہ سن

عَلِیْمٌ ۙ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَرْفَعُوْا

تے جان والا اگے اے ایمان والیو اپنی آواز پیچیدگی آواز

اَصْوَاتِكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوْا

تاوں اچھی نہ کرو تے اس نال اچھی گل نہ

لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ

نہ کرو ہوئی اچھی گل کہنا اس تان اکناں واکناں نال

تان ادگت نہ جان

أَعْمَالِكُمْ وَ أَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ

عمل تہاڑے تے تہاڑوں سرت وی نہ ہوسے چہڑے اپنی

يَغْضُونَ أَسْوَأَ أَهْمٍ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ

آوازاں نیویاں کردے نیں اللہ دے پیغمبر کول اوہوہاں

الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِتَتَّقُوا ۚ

نیں جنہاں دے دلاں نوں اللہ نے پرکھ یا اے تقویٰ لئی۔

لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۚ إِنَّ الَّذِينَ

اوہناں لئی معافی تے بڑا ثواب لے چہڑے تینوں کرٹیاں

يَنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرَهُمْ لَا

دے باہروں آواز مار دے نیں بہتیاں نوں اوہناں وچوں

يَعْقِلُونَ ۚ

عقل نیں۔

لَا تَقِنُّ مَوَا - آگے نہ ودھو۔

وَالْقَوْلُ اللَّهُ - اللہ توں ڈردے رہ

لَا تَرْفَعُوا - نہ اچھی کرو۔ لَا تَشْعُرُونَ - تہاڑوں سرت وی نہ ہوسے

يَغْضُونَ - نیویاں کردے نیں۔ امْتَحَنَ - پرکھ یا اے۔

تَشْرِيح - اے ایمان دانہلا تے نییادی تقاضا اے۔ چہڑا شخص اللہ تعالیٰ

نزل اپنا رب نے اللہ سے رسول نزل اپنا لایا کرتے رہیں۔ اللہ نے ان سے اللہ سے
 جے اپنے عقیدے پر چنچا ہے۔ تاں اوہ کدی وی اپنی رائے سے خیال نزل
 اللہ سے رسول سے فیصلے کو لوں دودھ نہیں جانے گا۔ ہمارے معاملات
 پرچ اللہ سے رسول سے حکم آتے چلے گا۔ اوہ کدی وی آزاد رائے
 قائم نہیں کریگا۔ ایس لسی اللہ دار شمارا ہے۔ اے ایمان والیو۔ اللہ سے
 اور سے رسول سے آگے نہ دھو۔ اتے تابع بن کر رہو۔ ایس آیت پرچ
 اللہ و حکم انفرادی نہیں اجتماعی ہے۔ ایہ مسلماناں سے قانون لسی بنیادی چیز
 ہے۔ ایس کو لوں مسلماناں وی حکومت سے عدالت اتے پارلیمنٹ آزاد نہیں
 ہو سکدی ہے۔ مسند احمد ابو داؤد، ترمذی سے ابن ماجہ پرچ ایہ روایت
 صحیح سندال نال منقول ہے۔ جد حضرت معاذ بن جبل یمن سے حاکم بنا کر بھیجے
 گئے سن۔ اوس وقت حضور نے پچھیا۔ تیس کیہڑی چیز دے مطابق فیصلے کروگے
 اوہناں عرض کیتی اللہ وی کتاب دے مطابق۔ فیہ حضور نے پچھیا۔ جے اللہ
 وی کتاب پرچ کسے معاملے و حکم نہ لیا۔ فیہ کس چیز ول پرٹوگے۔ عرض کیتی
 رسول وی سنت دے مطابق۔ فیہ حضور نے فرمایا ہے اوس پرچ وی حکم نہ لیا
 عرض کیتی فیہ خود اجتہاد کراں گا۔ اوس وقت حضور نے معاذ سے
 سینے آتے ہتھ دھر کے فرمایا اوس خدا و اشکرے جس نے اپنے رسول سے
 ناستد سے نزل اوہ طریقہ اختیار کرن دی توفیق وتی آئے۔ جیہڑا اوس سے
 رسول نزل وئی پسند ہے۔ ہر اک دے اجتہاد کو لوں اللہ سے اوس سے رسول
 و حکم پہلے مننا ضروری ہے۔ ایہ ای پوری امت و اجماع ہے۔ امت و ا
 جماع وی قرآن سے حدیث کو لوں آزاد نہیں ہو سکدا ہے۔ خدا رب کج سنن
 والا تے جانن والا ہے۔ ایس لسی کوئی رائے وی اللہ سے رسول
 دے حکماں توں بے نیاز ہو کے نہ قائم کرو۔

لہ اہناں آیتاں پرچ نبی وی مجلس پرچ بیٹھنے والیاں توں اوقات سکھائے

گئے ہیں۔ کوئی شخص اپنی آوازوں حضور کی ملاقات سے وقت حضور توں اچھی نہ کرنے سنے ہی توں مخاطب کرن سے ویلے عام انساناں دی طرح نہ بلائے۔ عام آدمیاں نال گل کرن تے حضور نال گل کرن سے درمیان فرقی چاہیئے۔ ایہہ آیت ظاہر کر دی اے۔ بزرگاں نال دی ادب نال گل کرنی چاہیئے۔ تے وسیا گیا اے بے ادبی نال ساری عمر دے عمل ضائع ہو جاندا ہے۔

اتے وسیا گیا اے چہڑے لوک آواز نیویں کر کے حضور نال گل کر دے نہیں اوہ لوک تقویٰ والے نہیں۔ نتیجہ گل دا ایہہ ہے کہ حضور سے احترام سمجھی کرنا اے۔ ایس لئی ایہہ سزا اے۔ احترام ورج تھوڑی کمی نال وی ساری عمر دی نیکی ضائع ہو جاندی اے۔ اللہ تعالیٰ ہی دی بے ادبی توں دور رکھے۔ ادب کرن والے بڑے اجر والے نہیں۔ بے ادبیاں توں مقصود وی نہیں حاصل ہوندا اے۔ تے اللہ تے اوردے رسول دی بارگاہ ورج جگہ نہیں ملدی اے۔

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا

ماتے جے اوہ صبر کر دے جد تک توں اوہناں ول نہ نکلوں۔ تاں

لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۱۰﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

اوہناں لئی چنگا ہوندا۔ تے اللہ زیاد بخشنے والا نہایت ہرمان آئے اے ایہاں وا ایو جے

آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ

یاوے تاں کول گتہ گار آدمی کول خبر تاں تحقیق کرو۔ تاں

تَعْيَبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصِبُوا عَلَىٰ مَا فَكَّرْتُمْ

وکھ نہ پہنچا بیٹھو کسے لوکاں توں نال ناوانی دے۔ فیر اپنے کیتے سے پشیمان ہو جاؤ

نَدِيمِينَ ۝ وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ

مکہ تے جان رکھو تاں وچ خدا دا پیغمبر اے۔

لَوْ يَطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَكِنَّ

جے تہاڈے لکھے بہت کماں وچ لگے تاں تہاڈوں دخت پے جاندا پے۔

اللَّهُ حَبِيبٌ إِلَيْكُمْ وَالْإِيمَانُ وَزَيْنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ

اللہ نے تہاڈے دلاں وچ ایمان دی محبت پادتی تے اوہ سوہنا کرتہ تہاڈے

وَكَرَهُ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ

دلاں وچ دکھایا اے تے تہاڈوں بے ایمانی تے گنہ گاری تے ناقرمانی بڑی

أُولَئِكَ هُمُ الرُّشِدُونَ ۝ فَضَلَّ مَن

لگی۔ اور ہوا ای تیک چال نہیں۔ اللہ دے فضل تے احسان نال تے اللہ ب

اللَّهُ وَنِعْمَتٌ ۝ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝

کچھ جانن والا حکمت والا اے۔

أُولَئِكَ هُمُ الرُّشِدُونَ ۝ فَضَلَّ مَن
الْيَهُمُّ :- اوہناں ول۔ غفوراً بخشناں
فالسبق :- بری کرنے والا۔ گنہ گار

فَتُصَبِّحُوا ۝ فَيَرْتَسِبُ جَاؤُ - كَعْنَتُمْ :- تاں تہاڈوں دخت پے جاندا۔

حَبِيبٌ :- محبت پادتی اے۔ أُولَئِكَ :- اوہو۔

شرح :- حضرت دے مبارک زمانے وچ جنہاں لوکان نے آپ دی صحبت

وج رہ کر اسلامی آداب سے تہذیب دی تربیت حاصل کیتی سی۔ اوہ لوگ نبی
 دے اوقات والمخاطب رکھ دے سن۔ اوہناں لوکاں نوں پورا پورا خیال سی حضور
 دا بہت وقت اللہ دے کماں دیج خیر ہوندا اے۔ حضور لئی کوئی وقت آرام لئی
 دی چاہیے۔ پر چہرے گنوار لوک سن۔ اوہ ایہہ گل نہیں جاندے سن۔ نبی تمیم
 وچوں اک گروہ آیا۔ اوہ حضور نوں کوٹھیاں نوں باہروں آوازاں دین لگ
 پیا۔ حضور نوں ایس گل توں تکلیف ہوندی سی۔ حضور رحمت سن۔ ایس لئی
 برداشت دا مادہ زیادہ سی۔ اللہ تعالیٰ نے قانون بنا دتا تے لوکاں نوں دسیا
 اے۔ جدتیں ہی پاک نوں ملن لئی آؤ۔ تے باہروں آواز دینا اچھا نہیں لیس
 باہر ای انتظار کہہ دے۔ نبی آپ ای باہر آجان گے۔ ایہہ تھاڈے لئی بہتر اے
 تے دسیا اللہ بخشنہار نہایت مہربان اے۔ پچھلی خطا اللہ معاف کرے گا۔
 من آگے لئی خبردار ہو جاؤ۔

۷۔ اکثر مفسرین و ابیان اے۔ ایہہ آیت ولید بن عقبہ بن ابی معیط دے
 بارے اے۔ قصہ ایہہ اے۔ جد قبیلہ نبی المصطلق مسلمان ہو گیا تے حضور تے
 زکوٰۃ دی وھولی لئی اوہناں کوں بھیجا۔ ایہہ جد اوہناں دے علاقے دیچ پنچے
 تے فیر کسے وجہ توں ڈر گئے تے واپس آگئے۔ نالے مسلمان ہون توں پہلے
 اوہناں وچ تے ایس قوم وچ دیہ سی۔ مدینے آکے دسیا۔ اوہ لوک دین
 توں پھر گئے نہیں۔ تے زکوٰۃ دین توں انکار کیتا اے۔ اوہ عینوں مارن وگے
 ہن پچھا ہاں نوں نس آیا ہاں۔ حضور نوں بڑا دکھ ہویا تے اوہناں اتے فوج
 بھیجن نوں تیار ہو گئے۔ بعد وچ نبی المصطلق دے سردار حارث بن عرار
 دام المومنین حضرت جوڑیہ دے والد ایس گل دے دوران ای اک ٹونڈ
 لے کے حضور کوں آئے تے دسیا ولید ساڈے کوں آیا ای نہیں۔ ایس ایمان
 اتے قائم آں۔ تے زکوٰۃ دین توں کوئی ٹار نہیں۔ اد سوکت ایہہ آیت نازل ہوئی
 اے۔ جد کوئی ناستق خبر دیوے اس خبر دی اچھی تحقیق کرنی ضروری اے۔ ای

نہ ہووے تے گل کچھ ہووے ہودے تے نتیجہ برا ظاہر ہو جائے۔ فریادہ کیتے
اٹے افسوس اوندے اے۔

۳۔ حضورؐ تہاڑے وچ نہیں ہے تہاڑی صلاح قبول نہ کیتی جائے تاں
برائے بناؤ۔ پیغمبر اللہ دے حکم اٹے تروا اے۔ تہاڑا وی اوس وچ بھلا
حضورؐ نے فوج نہیں بھیجی سی۔ ایس وچ حکمت سی۔ تہاڑا ایمان دار ہونے تے
کفر توں برا جانا ایہہ اللہ دا فضل تے احسان اے۔ ایہہ احسان اللہ دے
حکمت دے مطابق اے۔

وَإِنْ كَالْفِتْنِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتُلُوا فَأَمْلِكُوا

اٹے جے دو ٹوٹے ایمان والیاں وچوں آپے وچ لڑین۔ تاں اوہناں وچ

يُنْهَمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى

صلح کرا دیو۔ فریادہ نہاں وچوں لگروہ دو جے اٹے لٹھا کیتاں سارے لڑاؤں نال جھڑا

فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفْجَأَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ

دراہا کر دا اے۔ جڈیک اللہ دے حکم ول مڑ نہ آوے زفریے مڑا یا تاں اوہنا وچ فری

فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا

صلح کرا دیو۔ انصاف نال تے انصاف کرو۔

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

ضرور اللہ نون انصاف کرنے والے پیارے
لگ دے نہیں لگے ایمان دارے

اِحْوَةٌ فَاصْلِحُوا بَيْنَ اٰخْوَانِكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
 تیرے بھرا بھرا نہیں سو اپنے دو بھراؤں کو صلح کرنا دیتے ہو

لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا
 تو سچ رہو شاید تمہیں رحم ہو کہ اے ایمان والیو مسخریاں نہ

يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ نُوًّا
 کرے اک قوم دوسری قوموں سے شاید وہ ایمان والوں سے چنگے ہوں

خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ
 نہ اک عورتاں دوسری عورتاں سے شاید وہ ایمان

خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا
 نالوں سے چنگیاں ہوں تے اپنے آپ سے نال نہ دہرتے اک دوسرے

تَسَابُرُوا بِالدِّقَابِ ۖ قَبَسٌ اِذٍ سَمِ الْفُسُوقُ
 نال نہ بلاؤ۔ گنہ گاری دانوں سے اچھے ایمان دے

بَعْدَ الْاٰیْمَانِ ۚ وَمَنْ لَّمْ يَتَّبِعْ فَاُولٰٓئِكَ
 بہت برا ہے تے جنہاں توبہ نہ کیتی

سورہ ابراہیم

هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

ظالم ہیں

او کھیاں لفظاں دے معنی | اِن | ہے ۔ طائفین ۔ دوڑنے ۔
 اَلْتِي | چھڑا ۔ تبخِي | واوہا کرواے ۔ تَفِي | تیس مرہ آوے ۔
 عَسَى اَنْ يَكُوْنَا خَيْرًا | شاید اوہ چنگے ہوں ۔ لَا تَلْمِزُوْا | نہ
 ہنے دیو ۔ لَا تَنَابُزُوْا | نہ بلاؤ ۔

تشریح و تفسیر

اے ایتھے فرمایا گیا ہے ۔ بے دو مسلماناں دے ٹرے آپس وچ لڑ پین ۔ ایہہ
 نہیں فرمایا گیا ہے ۔ جدا ایمان والیاں دے دو گروہ لڑن ۔ ایہہ الفاظ ظاہر کر دے
 نیں کہ مسلماناں نوں آپس وچ لڑنا نہیں چاہیدا ۔ ایمان والیاں دی شان کر لویں
 آپس وچ لڑنا دوراے ہے دو گروہ آپس وچ مسلماناں دے لڑ پین تے
 دو جیاں مسلماناں دا فرض ہے ۔ دوہاں گروہاں دے درمیان صلح کرادین ہے
 اک گروہ دوہے گروہ اتے واوہا کرے تے اوہناں مسلماناں اتے فرض ہے
 چھڑے اہناں دوہاں گروہاں وچ شامل نہیں ، اوہ لڑن والیاں دوچوں اوس
 گروہ نال مقابلہ کرن چھڑا واوہا کرواے ۔ اوس وقت تک تاں ہے واوہا
 کرن والا گروہ شرع دے تابع ہو جاوے ۔ جد شرع دے تابع ہو جان ۔ تاں
 انصاف نال صلح کرادین سکے دی طرف داری نہ کرو ۔ ایہہ آیت مسلماناں دی
 باہمی جنگ دے بارے شرعی قانون دی اصل بنیاد ہے ۔ جنور فقہار تے اہل الحدیث
 دی رائے ایہہ ہے ۔ جس امیر دی امارت اک دفعہ قائم ہو جائے تے ملک وچ امن
 تے امان ہووے ۔ اوس امیر دے خلاف خروج کرنا حرام ہے ۔ پر بے امیر کھلم کھلا
 کفر اختیار کرواے ۔ پیر اوس نال جنگ کرنی ضروری ہے ۔ اناہم شرعی لکھدے نیں
 جد مسلمان اک حاکم اتے جمع ہو جان تے اوس نے ملک وچ نظم تے نسق قائم کر دتاں
 تے حکومت وچ پوری طرح امن تے امان ہے تے رائے محفوظ نہیں ۔ ایس حالت
 وچ چھڑا مسلمان دی خروج کرے ۔ مسلماناں لئی ضروری ہے اوس نال صلح کر دے

مدد لٹی جنگ کرن (المبسوط - باب الخراج)

امام ابو حنیفہؒ و اظالم امرار دے خلاف قتال کرن دے بارے وچ مسلک واضح اے
اہل علم نول معلوم اے۔ ابو بکر حبیب ص احکام القرآن وچ صاف لکھدے نیں امام صاحب
ایس قتال نول سازگار حالات وچ واجب سمجھدے نیں (جلد اول، ص ۱۰۸ - جلد دوم،
ص ۱۳۹) اہناں مسائل دی کچھ تفصیل سورت دے ابتدا وچ دتی گئی اے۔

عقل ایہہ آیت تمام مسلماناں دی اک عالمگیر ریادری قائم کر دی اے۔ ایس حکم دی برکت
نال ای تمام مسلماناں وچ اخوت پائی جاندی اے دو جیاں دیناں والے ایس اخوت نول
محروم نیں۔ حضورؐ نے ایس حکم دی اہمیت پچھان لئی بہت سارے ارشادات فرمائے
نیں۔ جن سے ایس حکم دی پوری روح سمجھ آسکدی اے۔

حضرت جبریل بن عبداللہؓ و اکھنا اے۔ حضورؐ نے تن گلاں آتے مینوں بیعت
کتیاسی۔ پہلی ایہہ اے کہ میں نماز نول ادا کراں گا۔ دوجی ایہہ اے کہ میں زکوٰۃ دی
ادا کروں گا۔ تیسری ایہہ اے کہ میں ہر مسلمان دا خیر خواہ ہوواں گا (بخاری - کتاب الایمان)
حضرت عبداللہؓ دی روایت اے۔ حضورؐ نے فرمایا اے۔ مسلمان نول گالی دینا
فسق اے۔ تے اوس نال جنگ کفر اے (بخاری کتاب الایمان)

ایس وچ مسلماناں نول آپس وچ درست تعلقات رکھن دا حکم اے۔ تے فرمایا
گیا اے کہ اللہ کو لوں ڈرو تے اوس دا رحم حاصل کرو۔

۳۔ پہلے مومنوں نول آپس وچ لڑن نول منع کیتا اے۔ پھر دسیا گیا اے تمام مسلمان
اک درجے دے بھرا بھرا نیں۔ ہن دسیا جاندا اے۔ اپنا معاشرہ درست رکھن لئی
مسلماناں آتے فرض اے اک دوجے نول مذاق نہ کرن۔ نہ ای ایسے لقب تال پکارن
جیہڑا دوسرے نول ناپسند اے۔ کسے نول فاسق یا اندھا یا کانا کہنا برا اے۔ کسے نول
کسی خاندان دے عیب نال بلانا وی منع اے۔ پر جیہڑے نقاب لوکاں نول پسند نیں۔
اوہناں نال بلانا جائز اے۔ جو میں ابو ہریرہؓ تے ابو تراب نقاب نیں۔ ایمان دے بعد
مسلماناں لئی ایچھے کم بہت برے نیں۔ جیہڑا اہناں کماں نول توہین نہیں کردا اوہ ظالم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ

اے ایمان والو! بہتیاں بدگمانیاں توں بچو۔ تدفیر و بعضی بدگمانیاں

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ

گناہ نہیں۔ تے عیب نہ کھوزو تے تہاوا

بَعْضُكُمْ بَعْضًا ط أَيَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ

بعض، بعض دی غیبت نہ کرے بھلا جے تسان وچوں کوئی دی چاہندا اے

لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ط وَاتَّقُوا اللَّهَ

جو اپنے بھرا دا جو مویا ہووے گوشت کھائے تان اوس توں تہاڑوں کرابت آئیو جے تے اہدقوں
ڈروے رہو

إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ

ضرور اللہ مڑوٹو توبہ منن والا مہربان اے

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَى

اے لوکھے اسان تہاڑوں اک مرد تے اک عورت توں پیدا کیناے

وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ط إِنَّ

تے اسان تہاڑیاں ذاتاں تے قبیلے بناوتے نہیں تان اک دوجے توں بچیان کرے

أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَى ط إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ

مزرور و دھیری عزت والا انسان وچوں اللہ کوں اودھ بھرا اوچھراج کے تزن والا انسان وچوں
ضرور اللہ سب جاندا

عَلَيْهِمْ خَيْرٌ ۚ قَالَتِ الْأَعْرَابُ أَمَّا طُقُلٌ لَّمْ

خردارے ہے گواراں نے اکھیا اے ایسے ایمان دار بنے ان توں آگے

تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ

تیں ایمان دے نہیں بنے اوپرول آکھو ایسے مسلمان بنے ان۔

الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ وَ إِن تَطِيعُوا اللَّهَ وَ

تے اچے نہیں ایمان تہاڑے دلاں وچ داخل ہویا اے تے جے اللہ دے آکھے لگے

رَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ

تے اوس دے پیغروے تاں گھٹا نہ دے گا تہاڑے عملوں کے ثواب چوں اکڈر۔ ضرور

اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۚ

اللہ بخشنہار مہربان اے۔

اِجْتَنِبُوا - بچو۔ وَلَا تَجَسَّسُوا -

تے تیں عیب نہ کھوترو۔ تے تیں جاسوس

نہ کرو۔ تَوَابٌ - تہاڑے تہاڑے منن والا۔ لَتَعَارَفُوا - تاں اک دوجے

توں پہچان لو۔ قَالَتِ الْأَعْرَابُ - گواراں نے اکھیا اے۔ وَلَمَّا - تے اچے

نہیں۔ لَا يَلِتْكُمْ - تاں تہاڑوں نہ گھٹا دے گا۔ غَفُورٌ - بخشنہار۔

تشریح

لہ ایٹھے ایمان والیاں توں کجھ آداب معاشرے دے بارے پیچھے دے گئے نہیں۔ سب

توں پہلاں ایہہ دسیا گیا اے۔ زیادہ گمان توں بچو۔ تے ہر طرح دے کم وچ بدگمانی کرنا
 ٹھیک نہیں۔ ایہہ مطلب نہیں اے۔ تیں مطلقاً بدگمانی نہ کرو۔ گمان دیاں چند
 سماں واقف کر کیتا جاںدا اے۔ جہاں دے بیان نالی گمان دا مطلب واضح ہو جائیگا
 اک قسم گمان وی ایہہ اے۔ اللہ تے اوسدے رسول آتے اچھا گمان کرو۔
 ایہہ اخلاق دی نگاہ وچ مطلوب اے۔ ایچھے گمان کرنا پسندیدہ نہیں۔

دوجی قسم گمان وی ایہہ اے۔ بعض کماں وچ گمان توں کم لینا ضروری اے
 مثال ایہہ اے۔ عدالت تے ہتیاں معاملات وچ جہاں وچ کوئی فیصلہ کرنا ضروری ہوندا
 اے۔ عدالت لئی شہادتوں وی ٹھیک نہیں۔ اوہناں دی شہادت غالب ظن و
 فائدہ دیندی اے۔ ایچھے وی گمان آتے ای عمل کیتا جاںدا اے۔ معاملات دا فیصلہ
 وی گمان آتے ہوندا اے۔ حقیقت دا علم ناممکن اے۔

تجی قسم گمان وی ایہہ اے اوچھے بدگمانی کرو۔ جتھے کسے شخص یا گروہ دا
 کردار مشکوک ہووے۔ ایچھے شریعت دا مطالبہ ایہہ نہیں ہے تیں سادہ لوحی اختیار
 کرو۔ اوہدے شرتوں چن لئی بدگمانی ضروری اے۔ ایہہ ای احتیاط اے۔ ایس توں
 ودھ کے اوہدے خلاف کارروائی کرنا جائز نہیں اے۔

چوتھی قسم گمان وی گناہ تے پاپ اے۔ اوہ ایہہ اے جے کسے شخص آتے
 بغیر سبب دے بدگمانی کیتی جائے۔ یا دوجیاں لوکاں دے متعلق رائے قائم کرن
 وچ ہمیشہ بدگمانی کیتی جائے۔ ایچھوں معلوم ہوندا اے۔ بدگمانی اک حد تک
 جائز اے تے بعض تھاواں وچ جائز نہیں اے۔

کے بعض لوکاں دے بھید نہ تاڑو۔ تے جاسوسی نہ کرو۔ اک دوجے دے عیب
 تے حالات تے معاملات تاڑدے رہنا چنگا نہیں اے۔ شریعت ایس گل توں منع
 کردی اے۔ جہاں کماں آتے خدا تعالیٰ نے پردہ ڈالیا اے۔ اوہناں توں معلوم
 کرنا عیب اے۔ ایس لئی نبی نے اک مرتبہ اپنے خطبے وچ جاسوسی کرن دایاں
 لئی فرمایا اے۔

یا معشر من امن بلسانہ و لم یبدل یدہ فی حقہ
 اذ ایمان قلبہ۔ لا تلتبوا عودات
 المسلمین۔ فانما من اتبع عوداتہم
 یتبع اللہ عودتہا ومن یتبع اللہ
 عودتہ یتبعہ فی ما یشاء (ابو داؤد)

ایمان داخل نہیں فرمایا ہے۔ مسلمانوں کے
 پرشیدہ حالات دی کھوج کر پید نہ کر وہ چہڑا
 شخص مسلمانوں کے عیب ڈھونڈنے والا
 لے۔ اللہ اور ہرے عیب ڈھونڈنے والا لے
 تے اللہ جس کے عیب ڈھونڈنے والا لے
 اور سنوں اور ہرے گھرج رسوائے ذلیل کو آرا۔

تے اک ہر حدیث وچ فرمایا ہے ترجمہ، چہڑا شخص کوئی محض عیب دیکھدا
 من رأى عودۃ فسترھا
 کان کمن احیا مؤدۃ (المجصاص)

اے تے اوس آتے پر وہ ڈالدا اے۔ اور
 شخص ایس طرح دا اے۔ جو یں کے اک
 زندہ دفنائی ہوئی یچوں توں موت توں
 بچا لیا اے۔

ایس سائے وچ حضرت عمرؓ دا واقعہ بڑا سبق آموز اے۔ اک دفعہ رات وے
 ویلے آپنے اک شخص دی آواز سن لئی چہڑا اپنے گھر وچ گاؤندا اے۔ آپ
 توں شک ہویتے دیوار آتے چڑھ گئے۔ دیکھیا اس عکبہ شراب دی موجود اے
 تے اک عورت دی اے۔ آپنے آواز دتی۔ اے خداوے دشمن۔ توں سمجدا اے
 خدا دی نافرمانی دی کریں گا۔ تے خدا پر وہ ناش نہیں کریگا۔ اس اگوں جواب
 دتا۔ اے امیر المؤمنین جلدی نہ کرو سچے ہیں نے اک گناہ کیتا اے۔ تے تساں تن گناہ
 کیتے ہیں۔ اللہ نے جاسوسی توں منع کیتا اے تے تساں جاسوسی کیتے اے۔ اللہ تعالیٰ
 نے حکم دتا اے۔ گھراں وچ اوہنماں وے دروازیوں وے راہوں آؤ۔ تے آپ دیوار
 آتے چڑھ کر آئے ہو تے آپ میری اجازت توں بغیر میرے گھر وچ آئے ہو۔ اللہ نے
 ایس توں منع کیتا اے۔ ایہ توں جواب سن کر حضرت عمرؓ نے اپنی غلطی توں من لیا۔

تے اوپر سے خلاف کوئی کارروائی نہ کی جاتی۔ ہاں اوس کو لوں ایہہ وعدہ لیا گیا کہ اوہ بھلائی
تے اچھائی دی راہ آتے چلے گا۔

(مکارم الاخلاق لابی مکبرین محمد بن حنفیہ الخرازمی)

ایس حکم توں مستثنیٰ وی کئی حالات نیں۔ جنہاں وچ اہل حکومت تے دو جے
لوک جا سوسی کر سکدے نیں۔ مثلاً کے شخص دے خراب رویے دا امکان ہر دے
تے ایس آیت وچ غیبت توں منع کیتا گیا اے۔ غیبت وی تعریف ایہہ اے
اومی کے شخص وی کھنڈ پچھے اوہرے بارے وچ اوہ گل کرے۔ جیہڑی اوہرے
سامنے کہتی جاوے تے اوہ ناپسند کرے۔ ایہہ تعریف خود نبی صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم کو لوں منقول اے۔ حضرت ابو ہریرہؓ وی روایت اے۔ ایس روایت توں
مسلم۔ ابو داؤد، ترمذی، نسائی تے دو جے محدثان نے نقل کیتا اے۔ ایس
وچ حضورؐ نے غیبت دی ایہہ تعریف بیان فرمائی اے

ذکوک اذکاء بما یگوید۔ قیل
افرویت ان کان فی اخی ما اقول
قال ان کان فیہ ما تقول
فقد اعتبتہ وان لم یکن فیہ
ما تقول فقد بہتتہ۔

ترجمہ: غیبت ایہہ اے۔ جے توں اپنے بھائی دا
ذکر ایس طرح کریں جیہڑا اوس توں ناپسند
ہووے۔ عرض کیتا گیا اے۔ جے میرے
بھائی وچ اوہ گل پائی جائدی اے جیہڑی
میں نے اکھی اے۔ ایس صورت وچ
آپ دا کہیہ کج خیال اے۔ حضورؐ نے فرمایا
جے اوس وچ اوہ گل پائی جائدی اے
اوس وقت اوسدی غیبت کیتی اے۔ تے
جے اوس وچ تیں پائی جائدی اے۔ جیہڑی
توں اکھدا اے۔ نیز توں اوس آتے بہتان
دھریا اے۔

فیر اللہ تعالیٰ دا حکم اے۔ غیبت بہت دوا گناہ اے۔ ایہہ گناہ بڑے بڑے

بھائی دے گوشت کھان دے برابر اے۔ مردار دا گوشت کھانا وی نفرت دے قابل اے۔ تے فیر مردار بھائی دا گوشت کھانے بہت نفرت ہوتی اے۔ ایس لئی غیبت کو لوں منع کرن ویلے ایہہ آکھیا گیا اے۔ تیس غیبت نہ کرے۔ ایہہ اپنے موٹے ہوئے بھائی دا گوشت کھانا اے تے دسیا اللہ کو لوں ڈرو۔ ضرور اللہ تعالیٰ مڑ مڑ تو بہ منن والا مہربان اے۔ روڑنے دا ایہہ مطلب اے تیس غیبت نہ کرو۔ تے اللہ دے حکماں آتے چلو۔ جا سوسی وی طرحاں غیبت دے بیان مہج چند گلاں مستثنیٰ نہیں۔

لکھ پھیلیاں آٹاں مہج ایمان والیاں نوں خطاب کیتا اے۔ تے اوہناں نوں ہر آٹاں کیتیاں نہیں۔ جیہڑیاں مسلم معاشرے لئی خرابیاں نوں محفوظ رہن لئی ضروری نہیں۔ ہن ایس آیت مہج سارے انساناں نوں خطاب کیتا گیا تے اوں عظیم گمراہی وی اصلاح کیتی گئی اے۔ جیہڑی دنیا مہج ہمیشہ عالمگیر فساد دا سبب ہوندا اے یعنی اوہ نسل رنگ، زبان، وطن تے قومیت دا تعصب اے۔ پہلے زمانے توں لے کے آج تک انسان ہر دور مہج عام انساناں نوں نظر انداز کر دے ہویاں اک دائرہ رنگ تے قوم تے خطے دا اپنے آس پاس کھچ لیندا اے۔ دائرے دے اندر والیاں نوں اپنا جاندا اے تے جیہڑے دائرے توں باہر وے وسینک ہیں اوہناں نوں غیر جاندا اے۔ اسلام نے ساریاں انساناں نوں مخاطب کیتا اے تے آکھیا اے تہاڈے ماپے اک نہیں۔ توہاں تے برابریاں وی تقسیم صرف پہچان لئی اے۔ اسلام نے ایہہ آکھ کے تعصب نوں مڑھوٹیا اے۔ تے دسیا خانہ داناں وی تقسیم صرف پہچان لئی اے۔ چوڑتے وڈیائی کرن لئی نہیں۔ حجۃ الوداع دے موقع آتے ایام تشریق دے دے وسط مہج حضور نے اک تقریر کیتی اے تے دسیا اے۔

یا ایہا الناس الا ان دیکر
واحدٌ لا فضل لعربی علی
عجمی ولا لعجمی علی عربی ولا لاسود
لو کو انجروار تہاڈا سب دا خدا اک اے
کے عربی نوں عجمی آتے نصیبت نہیں
تے نہ اسی کے عجمی نوں عربی آتے تے

علي احمد ولا لا احمد على الاسود
 الا بالتقوى ان اكرمكم عند الله
 اتقوا الاهل ببلت قالوا بلى
 يا رسول الله قال فليبلغ الشا
 الخائب اي بهت

نہ اسی کے گائے رنگ والے نون سرخ
 اتے تے نہ اسی کے سرخ رنگ والے
 نون گائے اتے انصیت اے (پرتقوی کا
 دا اعتبار اے اللہ تعالیٰ کوں تسان ساریاں
 وچوں عزت تے مکرم والا اہ اے جہڑا تسان
 ساریاں وچوں زیادہ پرہیزگار اے۔ دوسرے
 میں تہانوں گل پہنچاوتی اے۔ لوکاں نے
 عرض کیتی تسان گل پہنچاوتی اے تے فرمایا
 فیر جہڑا موجود اے اوہ اوہناں لوکاں تک
 ایہر گل پہنچاوتے جہڑے موجود نہیں ہیں

تے ہر حدیث وچ حضور نے فرمایا اے

ان الله لا ينظر الى صوكم (تہم) اللہ تہا ڈیاں مہتے تہا ڈے مان نہیں
 و اموالکم و لکن ينظر الى قلوبکم و اعمالکم مسلم بن ماجہ
 ویکھدا اے۔ پر تہا ڈے دلاں نے
 تہا ڈے عملاں نون ویکھدا اے۔
 انما آیتاں وچ ایہو ای بیان فرمایا اے۔ اللہ تعالیٰ کوں فضیلت دا اعتبار
 تقویٰ اے۔ اوہرے و ربار مہج رنگ تے قوم دا اعتبار نہیں۔ علیم تے خیر دا مطلب
 ایہہ اے۔ اللہ ای جاندا اے تے خیر وارے۔ جہڑا حقیقت وچ اعلیٰ درجے
 وے لائق اے۔ انسان وی اپنی چوڑا کوئی اعتبار نہیں۔

ہے ایجھے آفتاوا لفظ کہن والے اوہ لوک نہیں جہڑے اسلام وی فتوحات ویکھ
 کے مسلمان ہوئے ہیں۔ دلوں ایجے تیک اسلام وی سچائی اتے ایمان نہیں۔ صرف مسلمان
 وی طاقت ویکھ کے ایمان لانے والے ہیں۔ اوہناں دے دل وارا ز ایس طرح
 ظاہر ہوندا اے۔ اوہ حضور دے کوں آوندے نہیں تے طرح طرح دے مطالبے
 کہ دے ہیں۔ تے اپنے اسلام لیاؤن دا احسان تہا وندے نہیں۔ روایتاں وچ کسی

قبیلیاں داناں آیا اے۔ مثلاً مزید اُجھیندے، اسلم وغیرہ۔ خاص طور پر ایس گل وچ نبی اسد
 بن خزیمہ دے متعلق ابن عباسؓ تے سعید بن جبیر وایمان اے اک دفعہ تھطسی۔ اوہ لوک
 مدینہ آئے تے مال بدو دا مطالبہ کیتا تے آکھیا اے نبیؐ ایس لڑن توں بغیر اسلام
 لائے آں۔ اطراف مدینہ دے گنواراں دی ایہہ اسی حالت سی۔ ایمان لیاؤن دا احسان
 ظاہر کر دے سن۔ اللہ تعالیٰ نے اوہناں توں آکھیا تیس اَمَنَّا دے جگہ اَسَلَمْنَا کہو۔
 اس لفظ دا مطلب ایہہ اے کہ کہو ایس مسلمان ہو گئے آں۔ ایٹھے مراد اسلام لیاؤ تا
 اے مطلب ایہہ اے لفظ اسلام وچ ایمان تے حکماں دی اطاعت دوویں چیزاں موجود
 نیں۔ ایمان دا ظاہری مطلب تصدیق کرنا ول دا ظاہر دا اے۔ اَسَلَمْنَا لفظ توں
 اسلام سچا دین مراد اے۔ قرآن مجید وچ آیا اے۔ فَإِنِ اسَلَمْتُمْ اَفْقَدِ اَهْتَدُوا
 د آئی عمران، ترجمہ: فیرے اوہ اسلام لیاؤندے نیں تے اوہ ہدایت پالیندے نیں۔
 ایٹھے مومن تے مسلم معنے وچ فرق یا مقابلہ مراد نیں۔ چہڑے ویلے لوکاں دے
 ولاں وچ ایمان داخل ہو جائے تے لوک اللہ تے اوسدے رسول دے حکماں
 تے چل پین۔ فیر پورا بدلہ ملے گا تے غلطیاں توں اللہ بخشہا رے۔

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ
 ایمان ولے زے اوہو نیں جنہاں اللہ تے اوہرے پیغمبراں توں نبیاں آ

ثُمَّ لَمْ يَدْرَأُوا وَجْهَهُمْ بِاَمْوَالِهِمْ وَالْفُسْهَدُ
 فیر شک نیں کیتا۔ تے اللہ دے راہ وچ اپنیاں مالاں تے اپنیاں جاناں

فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾
 نال لڑے نیں اوہ لوک اوہو ای سچے نیں۔

قُلِ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا

توں آکھ بھلا اپنی دینداری توں معلوم کراندے اور تے اللہ جان دے

فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ

جو کچھ آسمانوں وچ تے جو زمین وچ لے تے اللہ ہر اک

شَيْءٍ عَلِيمٌ ۚ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا

تے توں بڑا جان والا تیرے سر پر نے مسلمان ہونے دا احسان چاہڑے نہیں

قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِلَّا بِإِسْلَامِكُمْ ۚ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ

توں آکھ اپنے مسلمان ہونے دا میرے سر احسان نہ چاہڑے سگوں اللہ تہاڑے

عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ

سرا احسان چاہڑے والے تہاڑوں ایمان دا راہ و سن دا ہے تیں

صَادِقِينَ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ

پتے اور ضرور اللہ چھپی چیز آسمانوں تے زمین دی جاندا

وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْلَمُونَ

اے تے اللہ دیکھ دے جو کچھ تیں کردے اور

اوکھیاں لفظان وے معنی اِقْمُوا الْمُؤْمِنِينَ رِزْقَ إِيْمَانِ وَاللَّهُ

آکھیاں تیں معلوم کراندے اور اِقْمُوا الْمُؤْمِنِينَ رِزْقَ إِيْمَانِ وَاللَّهُ

Marfat.com

تشریح

ایتھے پہلی آیت وچ مومنوں دی تشریح کیتی گئی اے۔ دسیا گیا اے۔ مومن لوک اوہ نہیں۔ جنہاں اللہ تے اوہدے رسول نزل مینیاں اے۔ فرشتک وی نہیں کیتا اے تے اپنی جاناں تے اپنے مالان مال جہاد کیتا اے۔ اوہ لوک سچے ایمان والے والے نہیں۔ تے جھڑے لوک محض جتان لسی دینداری ظاہر کر دے نہیں۔ تے اوہناں دے دلاں وچ ایمان نیس۔ اللہ تعالیٰ اوہناں نزل جاندا اے تے جس دے دل وچ پکا یقین ہوندا اے اوہ آپ دعویٰ نہیں کردا۔ اوسن دے کرتب آپے پٹے۔ گو اہی دیندے نہیں۔ دوجی تے تیجی آیت وچ ایتھے دسیا گیا اے۔ بعض اپنے اسلام قبول کرن دا آپ اتے احسان چاہڑ دے نہیں۔ تیس اے نیو اوہناں نزل آکھ دیو۔ میرے سر احسان نہ چاہڑو۔ صحیح گل ایہہ اللہ دا احسان اے جس تہا توں ایمان واراہ دسیا اے۔ اللہ تعالیٰ آسماناں تے زمین دیاں ساریاں چیزیاں نزل جاندا اے۔ اوہدے علم توں کوئی چیز وی باہر نہیں اے۔ اوہ تہاڑے عملاں توں وی خبردار اے۔ ایس لسی مکدی گل ایہہ اے۔ جے تہا توں اسلام دی سچائی واپکا یقین آگیا اے۔ تاں جتاں وی کیہ حاجت اے۔ جس خدا تعالیٰ نال تہا ڈراما ملے اے۔ اوہ آپ خبردار اے۔ اوس توں کوئی چیز وی اولے نہیں آخرا ایہہ گل کیتی جاندی اے۔ اللہ تعالیٰ سبحان توں اسلام دا فرمانبردار بنائے۔ تے لوکاں دے عملاں توں اللہ تعالیٰ اپنے فضلاں نال قبول کرے کرے۔ کسے توں اسلام نصیب ہونا اللہ تعالیٰ دا خاص احسان اے اللہ تعالیٰ ہر مومن نے مسلم و امرناتے جینا اسلام آتے کرے۔ ایہو ای خدا تعالیٰ دا ارشاد اے۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
تَمَّتْ بِالْخَيْرِ

سورة
الرحمن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مقدمہ

سورۃ الرحمن

نال | ایس سورۃ دانان الرحمن اے۔ الرحمن خدا تعالیٰ دے نالواں وچوں
اک نال اے۔ چہڑا ایچھے سورۃ دے ٹھہرچ لپا گیا اے۔ ایس لئی ہماری سورت
دانان الرحمن رکھیا گیا اے۔ ایس سورت وچ کجھ احساناں دا گنتا منظور سی۔ ایس
لئی سورت نون الرحمن دے نال نال شروع کیتا اے۔ رحمان نون عام رحم و کرم مراد اے
ایہہ نال سورت دے ساریاں مضمون نال نون شامل اے۔ کوئی وی سورت دا مضمون
ایس نال وی صفت نون باہر نہیں۔

نزول دا بیان | ایس سورت دے نزول دا ایہہ سبب بیان کیتا گیا اے
جدوں ساڈے نبی محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کافراں اگے
اللہ تعالیٰ دانان رحمان، ذکر کر دے سن۔ اوہ وقت کافر کہندے سن۔ ایس
رحمان نون نہیں جاندے آل۔ رحمان کون اے۔

ایس لئی ایہہ سورت نازل ہوئی اے۔ جس وچ رحمان دانان ذکر کیتا گیا
نال ای رحمان ویاں صفتاں واذکر لے۔ تاں جے کافراں نون معلوم ہو جاوے
رحمان وی رحمت سب جہان لئی اے۔ اوہدی رحمت نون مسلمان تے کافر
سب فائدہ تے نفع حاصل کر دے نہیں۔ سورت وچ رحمان ویاں رحمتاں
تے نعمتاں دا ای ذکر کیتا گیا اے۔ کافراں نون ایہہ وی دسیا گیا اے۔ دنیاویاں
نعمتاں ہر اک بندے نون ملدیاں نہیں۔ پر دنیا فانی اے تے آخرت وچ نیک کال

یسی ہی بنتی دیاں نعمتیاں نہیں۔ کافر بیفرمانی دی سزا پاؤن گے۔ دوزخ و عذاب
 کافراں لئی تیار موجود اے۔ بعض لوکاں نے ایس سورت و آیتاں نہ سونل ایہہ بیان کیتا
 اے۔ مکہ دے کافر کہندے سن۔ فلان فلان رل مل کے محمد صلی اللہ علیہ وسلم نوں
 قرآن مجید سکھاندے نیں۔ ایس گل دے جواب لئی رحمن دی سورت نازل
 ہوئی اے۔

قرآن مجید رحمن نے سکھایا اے۔ اوں ای انساناں نوں پیدا کیتا اے
 غیر انساناں نوں بیان سکھایا اے۔ سورت و آیتاں ایس لئی اے۔ ساریاں
 چیزیاں جنہاں دا ذکر کیتا جاندا اے۔ ساریاں اللہ تعالیٰ دیاں پیدا کیتیاں ہونیاں
 نیں۔ نہاڑا امنوں وچ کوئی حصہ نہیں۔ ایس طرح ای قرآن مجید دے
 پڑھان تے سکھان وچ کسے کافر و حصہ نہیں۔ قرآن مجید اللہ تعالیٰ نے ای نبی
 نوں سکھایا تے پڑھایا اے۔

ایس سورت وچ بیان کیتا گیا اے۔ قرآن مجید
 خدا تعالیٰ نے انسان نوں سکھایا اے۔ قرآن مجید

اللہ واکلام اے۔ آسمانی کتاباں وچوں قرآن مجید نوں ای اللہ واکلام آکھیا
 جا سکدا اے۔ دو جہاں کتاباں دے معنی اللہ تعالیٰ دے نیں۔ الفاظ ابتداء
 دے نیں۔ پر قرآن مجید دے الفاظ تے معنی دونوں اللہ دی طرفوں نیں۔ ایس
 لئی قرآن مجید نوں اللہ تعالیٰ واکلام کہیا جاندا اے

لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ۔ قرآن مجید نوں متھ نہیں دکاندے۔ براہ

چھڑے پاک کیتے گئے نیں۔ ایہہ قرآن مجید دی نشان اے۔ قرآن مجید دی

تلاوت نوں پہلے اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ پڑھنی چاہیے۔ فیر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ پڑھنی چاہیے۔ ایس نوں بعد قرآن مجید دی

تلاوت کیتی جاوے۔ قرآن مجید چھڑے وقت پڑھیا جاوے اوں وقت

سنانے خاموش رہنا ضروری اے۔ غیر اللہ تعالیٰ دارحم اوںہاں لوکاں

آتے ہوندا اسے۔ قرآن مجید دے پڑھن والے نوں ہر حرف دے بدلے دس
 نیکیاں ملدیاں ہن۔ حضور نے فرمایا اسے۔ قرآن مجید سکھن والا تے سکھانے
 والا تھادے وچوں بہتر اسے۔ قرآن مجید اسلامی قانون دی بنیاد اسے ایس
 واپڑھنا تے سمجھنا بڑا ضروری اسے۔ عربی تعلیم ایس لسی ای مسلمان ملکاں
 وچ ضروری اسے۔ مسلماناں دے اسلام دی بنیاد قرآن مجید آتے اسے
 تے اوہ عربی زبان وچ اسے۔ قرآن دے فضائل بے شمار ہن۔ ایٹھے تھوڑے
 جیسے ذکر کرتے گئے ہن۔ تاں جے ایس عنوان دی طرف توجہ دلائی جائے۔
 قرآن مجید آتے ایمان رکھنا تے اوہدے مطابق عمل کرنا مسلماناں لسی فرض آ
 لفظ میزان دے دو معنی ہن۔ اک معنی تہ کرپی اسے
میزان تے عدل | تے دو جا معنی عدل اسے۔ تہ کرپی نوں صحیح استعمال

کرنا وی عدل اسے۔ ایٹھے سورت رحمان وچ بیان کیتا گیا اسے۔
 اَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ۔ ترجمہ:۔ وزن نوں انصاف نال ٹھیک رکھو۔
 ڈنڈی مازنا تے کم تولنا قوم نال بڑا اوصو کا اسے۔ فیروڈی مارکے حاصل
 کیتی ہوئی کمائی حلال دی نہیں۔ سارے بنیاں نے عدل تے انصاف دا حکم دتا
 اسے۔ حضرت شعیب نے اپنی قوم نوں صحیح تولن تے انصاف دا حکم دتا اسے
 اوسدا ذکر قرآن مجید وچ کئی تھاواں آتے موجود اسے۔ اک تھاں آتے
 ذکر کیتا گیا اسے۔ حضرت شعیب نے اپنی قوم نوں اک خدا تعالیٰ دی عبادت
 تول بعداپ تے وزن پورا کرن دا حکم دتا اسے۔ فرمایا گیا اسے۔ وَ اِلٰی مَدْيَنَ
 اَخَاهُمْ شَعِيبًا قَالَ يٰقَوْمِ اَعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُم مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرِ اللّٰهِ
 وَلَا تَنْتَصُوا الْبِكْيَالِ وَالْمِيزَانَ اَلَمْ تَرَ لِيْ مِنْ وِىْطْرِ اَوْ مِثْلِهَا دَسَ بھائی
 شعیب نوں بھیجا۔ شعیب نے آکھیا۔ اے قوم! اللہ دی عبادت کرو۔ اوس
 تول غیر تھاداکوئی معبود نہیں تے تسبیں باپ تے وزن نوں کم نہ کرو۔ الخ
 باپ تے وزن درست ہو جاوے تے معاشرے دیاں بہت ساریاں برائیاں

دور ہو سکتی ہیں۔ تجارت و چاب پتے وزن و اخیال رکھنا بڑا ضروری ہے
 عدل و ابیان ایسی لئی نال نال ہے۔ میزان و اوی اک معنی عدل ہے۔
 قیل المہر ادر من المیزان العدل و وصفا شرا عسا و کبیرا
 وزن و چ و ی عدل موجود ہے۔

عدل و ابیان | عدل و سے معنی برابری کرنا ہے۔ قرآن مجید نے عدل سے
 انصاف کرنے کے لئے بڑا زور دیا ہے۔ خدا تعالیٰ و
 فرمان ہے۔ **وَإِذْ حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَقْسُمُوا بِاللَّهِ
 لَعْنًا لِعِظْمِكُمْ بِهٖ**۔ ترجمہ: تم نے جد لوکاں و چ تیس فیصلہ کرو۔ انصاف نال
 فیصلہ کرو۔ ضرور اللہ تعالیٰ تمہاںوں اچھی نصیحت کروا ہے۔

حضور نے فرمایا **إِنَّ الْمَقْبِطَيْنِ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِّنْ نُورٍ** ضرور
 عادل لوک اللہ سے نزدیک نورانی منبراں آتے ہوں گے۔ عدل و سے مقابلے
 و چ ظلم سے تے فرمایا ہے۔ ظالم لوکاں آتے اللہ تعالیٰ دی لعنت ہے۔ عادل
 اللہ تعالیٰ و انال وی ہے۔ عدل کرنا اسلام و انبیاری تازن ہے۔ ظلم
 سب توں بڑا گناہ ہے۔ کسے شاعر و اقوال ہے۔
 ستم بر ضعیفاں مکین۔ مکن
 کہ ظالم بدوزخ رود بے سخن

دنیاوی بے ثباتی تے اللہ تعالیٰ سے بقا و ابیان | دنیاوی بے ثباتی لئی
 و لیلان وی ضرورت

نہیں۔ ہر دن ساڈے سامنے وار و واری دنیاوی انسان تے دو جہاں
 چیز ال ختم ہو رہیاں ہیں۔ موت توں بچان لئی کوئی وی جلیہ کم نہیں آوندا ہے
 بے ثباتی توں ایہہ گل واضح ہو جاندا ہے۔ ایچھے دنیا و چ ضرور کرنا کسے توں
 وی لائق نہیں۔ دنیا اک مسافر خانہ ہے۔ ایچھے کسے وی رہائش نہیں ہو سکتی
 ہے۔ اللہ تعالیٰ دی ذات ای قائم وائم ہے۔ اللہ تعالیٰ و ابیچان تے بچا فرمان

ان سے۔ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيُتَقَبَّلُ أَحْسَنُ حَرْجٍ لَكَ إِنَّمَا أَنْتَ مُرْجِعُهُمْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى
افران سے۔

قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُنْظَمُونَ فَتِيلًا کہہ
نیا داسانان ٹھوڑا ہے۔ نیک لوگوں کی آخرت بہتر ہے۔ دھاگے جتنا دی ظلم
میں ہوگا۔ ایہ مضمون قرآن مجید وچ بہت ساریاں تھا نوال وچ بیان کیا گیا ہے
جنت تے جہنم دونوں اللہ تعالیٰ وے جہان میں جنت
نیک لوگوں کی پیدا کیا گیا ہے تے جہنم کا فراں لئی ہے۔

جنت وچ ہر طرح وے آرام موجود ہیں۔ تے جنت دی زندگی مر نول بعد ہمیشہ
لئی ہو وے گی۔ تے جہنم دی سزا کا فراں لئی ہمیشہ ہو وے گی۔ پرا ایمان دار گنہ گار
تھے دی سزا بھگت کے فی جنتاں وچ داخل کیتے جا وں گے۔ سزا جہنم وچ دی
لئی طرح دی ہے۔ بعض صوفیاں ایس طرح بیان کیا ہے۔ ہر گنہ دی سزا اک خاص
طریقے نال وئی جا وے گی تے ہر گناہ دی خاص خاص نشانی ہے۔ شاعر دا قول ہے۔

بیرت کو بر نہادت غالب ست	ہم برآں تصویر حضرت واجب است
حشر پر جس سگ مردار خوار	صورت خود کے بود روز شمار
زاینیاں را گندہ اندام نہاں	خمر خواراں را بود گندہ دہان
	ر مشنوی مولانا نے روم

جنت تے جہنم دونوں برحق ہیں۔ اوہناں آتے ایمان رکھنا ضروری ہے۔
ایہ آیت ایس سورت وچ اکتیس^{۳۱} دفعہ مٹر
آئی ہے۔ ہر وار نوبیاں نعمتاں وے ذکر کچھوں

لائی گئی ہے۔ ایہ تکرار ضروری ہے۔ معنوی تکرار نہیں۔ ایس لئی ادب تے
نصاحت لئی ایہ تکرار خلاف نہیں۔ آسانی کتاب زیرو وچ ایس طرح ای اک
جملہ اوردی رحمت اچ تک لے ۱۱ پھبیس دفعہ آیا ہے۔ ایس آیت نول ایہ دی
معلوم ہوندا ہے۔ نعمتاں انساناں لئی نہیں۔ اوہناں نول نفع لینا پر ہیزگاری وے

خلاف نہیں۔ ایس آیت نزل سن کے ایہہ کہنا چاہی و اے۔ وَ لَا تَنْبِيئِيْ مِنْ نِّعْمَتِكَ
 رَبَّنَا نَكَذَابًا فَلَا الْحَمْدُ۔ تے اسپن نہیں نالی کسے چیز دے نعمتوں تیریاں نہیں
 انکار کر دے۔ لے رب سادے پس سب تعریف خاص تیرے ہی اے۔
 (تر مذکا)

رکوعانہا ۳

سُورَةُ الرَّحْمٰنِ مَدِيْنَةُ

آیتوں (۸۰)

رکوع ۲

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شروع اللہ سے نال نال چھڑا چھڑا مہربان نہایت رحم والا ہے

الرَّحْمٰنُ ۱۰ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ۱۱ خَلَقَ الْاِنْسَانَ ۱۲

۱۰ نے رحمان نے قرآن سکھایا آدمی نون پیدا کیا۔

عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۱۳ اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۱۴

اور سوروں کی ہر زبان نال وں نہیں سکھائی لے سورج تے چن حساب نال رڈ سے نہیں۔

وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۱۵ وَالسَّمَاءُ رَفَعَهَا

تے ہڈیاں تے رخت سجدے کرے نہیں تے آسمان نون آچا کیا۔ تے

وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۱۶ اَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ۱۷

ترکری بنا رکھی تان ترکری وچ حدوں نہ ننگھو

وَاقِيْمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ۱۸

تے تیبیں تولنا انصاف نال برابر کرو تے تول نون نہ گھٹاؤ۔

وَالْاَرْضُ وَضَعَهَا لِلْاِنَامِ ۱۹ فِيْهَا فَاكِهَةٌ ۲۰

۱۹ تے خلقت لئی زمین وچ رکھی لے اس وچ بیوہ لے

وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ

تے کھجور والے جہاں دمیروے اتے غلاف ہیں تے اناج جس دے نال بھوسہ تے پھل

وَالرَّيْحَانُ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

نوشبوے فیر کپڑی کپڑی اپنے رب دیاں نعمتاں تسیں دونویں جھٹلاؤ گے

علمہ :- سکھایا - فعل ماضی - خلق :- پیدا کیا
بجسبان :- حساب نال - النجمہ :- اوروہ پر در

جسدا تنانہ ہووے - مثلاً گھاس - ترکاریاں وغیرہ - المیزان :- ترکری
تے عدل معنی کیتے گئے نہیں - اَلَّا تَطْغَوْا :- تسیں گڑ بڑ نہ کرو - لِلانام :-
خلقت لئی - فَاكِهَةٌ :- میوہ - وَالنَّخْلُ :- تے کھجورال - ذَاتُ الْاَكْمَامِ :-
غلاف والے - وَالْحَبُّ :- تے اناج - ذُو الْعَصْفِ :- بھوسے والے
الرَّيْحَانُ :- پھل نوشبوہ والا - تُكذِّبَانِ :- تسیں دونویں جن نے انسان
جھٹلاؤ گے -

تشریح

۱۔ سورت وانان الرحمن اے - تے پہلا لفظ وی سورت وانان اللہ تعالیٰ وانان
الرحمن ای اے الرحمن وامعنی ایہہ اے - اللہ تعالیٰ نے دنیا و پچ ساریاں انساناں
لئی اپنی رحمت تے نعمتاں عام کیتیاں ہیں - سب توں وڈی نعمت قرآن مجید اے
اللہ تعالیٰ نے قرآن پھیلانے لوکاں توں ہر کم و پچ ہدایت دار ستہ دیا - مطلب
ایہہ اے اللہ تعالیٰ نے قرآن مجید وی تعلیم دئی تے انسان دی اوس نے پیدا
کیتا اے - فیر قرآن مجید و ابیان کرنا انسان توں وسیا گیا اے - قرآن و انزول
تے فیر انسان توں قرآن مجید وی تعلیم دینا اللہ تعالیٰ دی رحمت دی سب توں
وڈی نشانی اے - ایہہ سورت مدینے وچ نازل ہوئی سی - انساناں توں وسیا

گیا ہے۔ اللہ تعالیٰ ہی تھا وہا خالق اسے۔ اورہ کی تہا نوں سب کھان بہن دیباں
 نعمتاں دیندا ہے۔ انسان نوں بیان دی طاقت دتی تے حیواتاں کر لوں خدا کیتا
 ہے۔ منطق دے علم وچ انسان دی اک تعریف حیوان ناطق دے نفظاں نال
 ہے۔ یعنی انسان اوہ اے جیہڑا لہر لدا ہے۔ عقل تے علم انسان نوں دتی لہر گل
 بیان کرن دی طاقت وی دتی گئی ہے۔ ایہہ نعمتاں ذکر کرن دا مقصد ایہہ
 ہے۔ انسان نوں اللہ تعالیٰ دی عبادت کرنی چاہیے۔ ایس آیت وچ تن چیزاں
 دا ذکر آگیا ہے

- ۱۔ انسان دیا وچ اپنے آپ نہیں آیا۔ اللہ تعالیٰ نے پیدا کیتا ہے
- ۲۔ انسان نوں رحمن خدا نے پیدا کیتا ہے۔ انسان دی پیدائش اللہ تعالیٰ
 دی رحمت دی نشانی ہے۔
- ۳۔ انسان مخلوق ہے تے اللہ تعالیٰ خالق ہے۔ دونوں اک نہیں ہو سکدے
 ہیں۔

رحمن اللہ تعالیٰ واجہالی نال ہے۔ اللہ تعالیٰ اپنی رحمت نال بے محنت ہر چیز
 دینے والا ہے تے روزی وغیرہ دے سامان عطا کرنے والا ہے۔ کسے شاعر
 دا قول ہے

کہ میاں ایہہ صفت مکرم اسم رحمان سدا ہے
 ہر اک خوان رحمانی نعمت لنگر خانوں کھا دے
 لے سورج تے چن حساب دے پائند نہیں۔ فصل تے موسماں دیباں تبدیلیاں آتی
 وقت نال ہونڈیاں نہیں۔ پودے تے درخت دی خدا تعالیٰ نوں ای سجدہ کر دے
 نہیں۔ مطلب ایہہ ہے۔ اجرام فلکی و نظام اللہ تعالیٰ دے تابع ہے۔ خود
 اوہ اپنی رفتار وچ داوہا تے گھاٹا نہیں کر سکدے۔ ایس لہی اوہ سورج وغیرہ
 مضبوطی نہیں ہو سکدے۔ پودے تے درخت دی اللہ تعالیٰ نوں ای سجدہ
 کر دے نہیں۔ سجدے دا معنی بڑا وسیع ہے۔ ایٹھے شرعی سجدہ مراد نہیں۔ مراد

ایہ اے۔ پودے بوٹیاں تے درخت سب اللہ تعالیٰ دے ربیع نیں۔ ایس لہی شجر
 پستی وغیرہ دی جاڑ نہیں۔ لگے بیان کیتا اے۔ آسمان بڑا اونچا بنایا اے
 جس دی اونچائی توں کوئی پہاڑ تے جہاز تے کوئی دی اونچی چیز نہیں پہنچ سکدی۔
 آسمان دی نہ دیر کی اے نہ دیرتا اے۔ جوئی پہلیاں کئی فرماں نے عقیدہ بنایا
 سی۔ سگوں اوہ مخلوق اے۔ تے اللہ تعالیٰ نے ہر چیز لہی ترکری وضع کردتی
 تاں یے کسے دی کم تے توں وچ وادھانے کھاٹا نہ ہووے۔ میزان دامن عدل دی
 بیا گیا اے۔ فیہر اعدل والا قانون اے۔ تجارتی منڈیاں واکم ترکری تے عدل نال
 ای صحیح چل سکدا اے۔ تے حکم دتا گیا اے۔ وزن انصاف نال ٹھیک رکھوتے
 تول وچ کھاٹا نہ کرو۔ اک ہور جگہ قرآن مجید وچ بیان کیتا گیا اے۔ "رگھت تولتے
 والے جہنم دی دیل وادری وچ ہون گے" اللہ تعالیٰ دے کئی رسولاں نے صحیح تولتے
 دی تعلیم دتی اے حضرت ثعبث نے فرمایا۔ باپ تول وچ کہیں نہ کرو۔ سادی
 قوم نے ای صحیح تعلیم توں منہ موڑ لیا اے۔ ایس لہی تجارت وچ تے دو جیاں کہاں
 وچ بڑکت نہیں۔

لے زمین توں اللہ تعالیٰ نے انسان دی خدمت لہی پیدا کیتا اے۔ دھرتی مائی کوئی
 معبود نہیں۔ ایس وچ ہر طرح دے میوے علاف ولے کھوردے درخت
 ہر طرح دا اناج معبود غذا نہیں موجود نہیں۔ انسان اہناں توں ہر طرح دا فائدہ
 اٹھاندا اے۔ کہ آئی الخ دی آیت نعمتاں دی یاد لہی اکتیس دفعہ ایس سورت
 وچ مڑ مڑ لائی گئی اے۔

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ۖ وَخَلَقَ الْجَانَّ

تھے آدمی نوں ٹھیکری پھہی چر پیڑی مٹی توں پیدا کیتا۔ تے جن

مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ ۖ فَيَأْتِي الْأَرْضَ رَيْكًا ۖ تَكْذِبُ ۖ

اگ دی لاٹ توں پیدا کیتے۔ فیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب دیاں نعمتاں دپوں

رَبِّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبِّ الْمَغْرِبَيْنِ ۖ فَيَأْتِي الْأَرْضَ رَيْكًا

تیس دوزیں جھٹلاو گے۔ مالک دو چڑھدیاں داتے مالک و نہد یاد۔ فیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب دیاں

تَكْذِبُ ۖ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۖ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ

نعمتاں چوں تسی دوزیں جھٹلاو گے آپے وچ ٹکر دے دو دریا دکائے۔ دچکار دو دریاں دے پردے

لَا يَبِغِيَانِ ۖ فَيَأْتِي الْأَرْضَ رَيْكًا ۖ يَخْرُجُ

اے اک دوز آتے زور نہیں کرد۔ فیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب دیاں نعمتاں دپوں تیس دوزیں جھٹلاو گے دو دریاں

مِنْهُمَا اللَّوْءُ وَالْمَرْجَانُ ۖ فَيَأْتِي الْأَرْضَ رَيْكًا ۖ تَكْذِبُ ۖ

سوتی تے مرجان نکل داے۔ فیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب دیاں نعمتاں دپوں دوزیں جھٹلاو گے

وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۖ فَيَأْتِي

تے اوسے دے جہاز اچھے مندر و سچ پہاڑاں جیڈے نہیں۔ فیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب

الْأَرْضَ رَيْكًا ۖ تَكْذِبُ ۖ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ۖ

یاں نعمتاں چوں دوزیں جھٹلاو گے تے جو کوئی زمین لٹے لٹے فنا ہر جانا اے۔

وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَيَقِي

تے تیرے رب بزرگی والے تے فضل کرن والے دامز رہ جائے گا

أَلَا رَيْبًا مِّمَّا تَكْذِبُونَ

اپنے ربدیاں نعمتاں دچوں دویں جھٹلاؤ گے

صَلْصَالٌ - مٹی - كَالْفَخَّارِ - ٹیکرے وی
اوکھیاں لفظاں دے معنے | طرح کھڑکنے والی تے بچنے والی - مارج - مارج

چلایا - فعل باضی - الْبَحْرَيْنِ - دو دریا - تشبیہ بحر لفظ دا اے - یوزخ
پردہ - الْاَلْوَارِءُ وَالْمَرْجَانُ - موتی تے رنگا - الْحِجَابِ الْمُنَشَّطِ
مندی جہاز کا اعلیٰ - پہاڑاں دی اندر قای - فنا ہونے والا -
بَاقِی - اوہ باقی رہیگا - فعل مضارع -

تفسیر

پہلیاں دو آیتاں دچ دسیا گیا اے - اللہ تعالیٰ نے انساناں نوں مٹی کول
پیدا کیتا اے - تے جنہاں نوں اگ کولوں پیدا کیتا اے - ایہنے دو نویں مخلوقاں دا
الگ ذکر کیتا اے - قرآن مجید دچ کئی جگہ اتے بیان کیتا گیا اے - جنہاں
انسان دو نویں الگ الگ مخلوق نیں - ایہنے قرآن مجید نے صراحت کر دی اے
باطل فرقے چھڑے ایہہ سمجھدے نیں - جن انساناں دچوں اک نوع اے - ایہہ صاف غلط
عقیدہ اے - اگلیاں دو آیتاں دچ دسیا گیا اے - مشرق وی دوہیں تے مغرب وی دوہیں
ایہنے مطلب ایہہ اے سیال تے ہاڑ دو نویں موسم نیں - ایہناں موسماں دچ سورج دے دو
افق مہندے نیں - ایس طرح سورج دے ڈہن تے چڑھن دے دو مقام بندے نیں -
دو ٹکڑیاں تے مغرب ہن اکھیا گیا اے - دتہ تفسیر سورج تے جن دو ٹکڑیاں دے وی

مشرق تے دو مغرب ہوندے نیں۔ یعنی مشرق الشمس و القمر و مغربہما۔ (تفسیر کبیر)
 اے ایٹھے دسیا گیا اے۔ اللہ تعالیٰ نے زمین دی سطح و چ پانی دے دو نظام
 جاری کیتے نیں۔ اک کوڑا پانی اے۔ چہڑا سمندراں و چ اے۔ دو جا مٹھا پانی اے
 چہڑا وریاواں۔ بھیلان تے کھواں دا اے۔ اللہ تعالیٰ دی قدرت نال اک دوجے
 وچ ملدے نیں۔ دونواں دے درمیان اک پردہ موجود اے۔ دونواں دریاواں
 دے وچ موتی تے مونگے نیں۔ ایٹھے دسیا گیا۔ اسلام وچ معاشی بہت سارے
 ذرائع نیں۔ جنہاں وچوں سمندراں تے دریاواں وچوں دی قیمتی چیزاں تجارت
 لئی ملدیاں نیں۔ ہنہنہا دی تشبیہ دی عنیمیر کولوں ایہہ لازم نیں۔ دونویں
 دریاواں وچ اک مول۔ دونواں دا موجود ہونا ای قرآن مجید دی آیت
 ظاہر کردی اے۔

اگے دسیا گیا اے۔ بڑے بڑے جہاز چہڑے سمندراں وچ جنگ
 تے صلح و نئے وقتاں وچ کام آسکدے نیں۔ ایہہ اللہ تعالیٰ دی توفیق نال
 ای سفید ایجادات نیں۔ اہناں توں نا جائز کم لینا جائز نیں۔ ہر چیز دے
 صحیح خرچ کرن دے مقام دے بارے دی کچھ ہودے گی۔ قرآن مجید
 نے ایٹھے دسیا اے۔ جہاز سمندری تجارت دا بڑا ذریعہ نیں۔ چہڑے چہڑے
 کم جہازاں توں حاصل کیتے جاسکدے نیں۔ اہناں تمام کماں دی طرف اشارہ
 کردتا گیا اے۔ انیموں ایہہ گل دی واضح ہوجاندی اے۔ قرآن مجید نے
 اسلام ایجادات تے اختراعات دے مخالف نیں۔

۳۱ ایٹھے دسیا گیا اے۔ دنیاویاں ساریاں چیزاں دی آخر فناہ اے۔ مادے
 دی تے روحانی دی سب لسی فناہ اے۔ باقی رہن والی نہی اللہ تعالیٰ دی
 ذات اے۔ اوہ ہمیشہ توں اے۔ تے اوہ ہمیشہ رہیگا۔ اوہدی ذات بڑی
 عظمت والی تے احسان والی اے علیہا دی ضمیر زمین دی طرف اے ایہہ
 ظاہر اے۔ ذوالجلال توں مراد ساریاں سلیبی تے منقح صفتاں نیں تے اللہ اکبر

توں ایجابی نے اثباتی ساریاں صفات مراد نہیں۔ وَجَدَ تُوں مراد اللہ تعالیٰ کی ذات اے۔ الرَّحْمٰنُ یَطْلُقُ عَلٰی الذَّاتِ الرَّكْبِیَّةِ

یَسْئَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ

عہ اوس توں منگداتے جو کوئی آسمانوں تے زمین وچ اے ہر دن اوکے

هُوَ فِي شَأْنِ قِبَايَ الْأَعْرَابِ كَذِبِ بْنِ

حالت وچ آئیر کیہڑی کیہڑی اپنے رہیاں نعمتاں چوں دونوں جھٹلاو گے۔

سَنَفَرَعُ لَكُمْ أَثْقَالًا قِبَايَ

منے اسپں تہاں لئی واپے ہو جانے اُل لے جنوں تے آدمیو۔ آئیر کیہڑی کیہڑی اپنے رب

الْأَعْرَابِ كَذِبِ بْنِ يَمْعَشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ

ریاں نعمتاں وچوں دونوں جھٹلاو گے اے لے جہاں دے تے آدمیاں

إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ

وے جے طاقت رکھ سکرے او جے تہیں آسمانوں تے

وَالْأَرْضِ فَأَنْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطٰنٍ

زمین دے کناریاں توں نکل بھجو تہاں نکل بھجو نہ تہیں بھجو گے پر اوردی بادشاہی چور ہو گے

قِبَايَ الْأَعْرَابِ كَذِبِ بْنِ يَرْسَلٍ عَلَيْكُمْ

آئیر کیہڑی کیہڑی اپنے رہیاں نعمتاں چوں دونوں جھٹلاو گے تہاں آتے آگے دیاں

شَوَاطِلٌ مِّنْ قَارِهِ ۗ وَنُعَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ۗ

نے دھواں بھیجا جاندا ہے اور بدلتے نہیں لے سکتے اور۔

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ۖ فَإِذَا الشَّقَاتُ

کیہڑی کیہڑی اپنے بدیہاں نعمتاں چوں دوڑیں جھٹلاؤ گے

فیر خدا آسمان پھٹ جائیگا

سَّمَاءٌ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ۖ فَيَأْتِي

پیر گلابی تیل وانگوں ہو جائے گا۔ فیر کیہڑی کیہڑی

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۖ تَكْذِبُ بِنِ

سب یہاں نعمتاں چوں تیس رحمتے انسان (دوڑیں جھٹلاؤ گے۔

شنان :- کم تے حالت۔ سَنَفْرَاح :-

منہیں ایسے وے ہو جانے آں۔

وکیاں لغظاں سے معنی

تَنْقِلِينَ :- جن تے انسان فَأَنْفُذُوا :- تاں نیکل بھجو۔ شَوَاطِلٌ :- لاٹ۔

نُعَاسٌ :- دھواں۔ وَرْدَةٌ :- سرخ گلاب ورگا۔ كَالدِّهَانِ :- سرخ

رے وانگوں تے دو جا معنی سرخ تیل وانگوں۔

تفسیر

لے انھیے دسیا گیا ہے۔ آسماناں تے زمین دے رہن والے سب ادس کو لوں

مکدے نہیں۔ اوہ داتا ہے۔ دو بے منگتے نہیں۔ اللہ تعالیٰ سر لفظ تے ہر پہل

کے زبرد کائنات دی طرف رکھدے نہیں۔ تے ہر چیز دافعل اللہ تعالیٰ دے

سے نال ہوندا ہے۔ اگ تدرجلائی اے جداوہ حکم دیندا ہے۔ اگ خود

کچھ نہیں کر سکتی ہے۔ ایہ عقیدہ غلط ہے۔ اللہ تعالیٰ نے سب کچھ پیدا کیا ہے۔
تے فیہ سب چیزاں نالوں کٹ لیا ہے۔ ہر چیز کی حالت تے تبدیلی اوہی ہے
منجھ وچ ہے۔ حضرت ابراہیمؑ نوں اک نے نہیں جلیا ہے۔ اوس ویلے اک
نوں جلاں توں منع کر دتا گیا سی۔

سَنَفَخْنَا فِيهَا مِنِّي ذُرِّيَّةً مِّن ذُرِّيَّتِكُمْ وَمِن ذُرِّيَّتِكُمْ أَكْثَرٌ لَّئِن لَّمْ يَظْهَرِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءتُمْهُنَّ مَتَّاعُهُنَّ مِنْكُمْ حَمْلَهنَّ فَسَيَكْفُرْنَ بِكُمْ وَهِنَّ يَدْعُوْنَ إِلَىٰ صُلْحِكُمْ وَيَخْلَعْنَ بَيْنَكُمُ لَئِيْنَ يَكْفُرْنَ بِكُمْ لَئِيْنَ كَانُوا فِي السَّعْيِ الْمُبِينِ
تاج) سميا ثقلين لفضل الله تعالى ايها على سائر الحيوان المخلوق
في الارض بالتمييز والعقل الذي خصا به الانسان)

لمعشر الہدیٰ آیت پڑھی ہے۔ اللہ تعالیٰ دے حساب کو لوں کوئی
دی پچ نہیں سکتا ہے۔ دنیا وچ دی اللہ دے آسمان تے زمین وچوں کوئی
بھی نہیں سکتا ہے۔ قیامت دے دن وچ سگوں لوک عاجز ہون گے۔ اوس دن
بھجن دا کوئی خیال وی نہیں کر سکتا ہے۔ لَا تَنْفِذُونَ الْاَمْرَ دَامَطَبِ اِہل
کوئی وی اللہ تعالیٰ دے حکم توں باہر نہیں ہے۔

لے مجرموں نوں جرائم دی سزا پہلے دسی گئی ہے۔ تال جے اوہ توبہ تے کفارہ
دی صورت دینا وچ ای کر لین۔ ایہ خدا تعالیٰ دی بڑی نعمت ہے۔ جرموں
سزا نوں پہلے دس دتا ہے۔ توبہ کرن دا موقع دتا گیا ہے۔ قیامت دے دن
آسمان پھٹ جائے گا۔ ساریاں چیزاں ختم ہو جائیں گی۔ اللہ تعالیٰ نے قیامت
دے حالات کسی تمنا نواں اتے بیان کیتے ہیں۔ اک تھاں اتے وسیا ہے
انسان پتنگاں وانگوں ہو جائیں گے۔ کوئی وی اک دوجے دی مدد نہیں کر
اپنے اپنے عمل ای کم آون گے۔ کسے شاعر دے قول ہیں۔

جسدن قارعد صاخذ آوے باب حیدر فرزندوں

نئے خورشید تیلیدہ بابل ساک ٹٹن ول بندوں

۴۔ وَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابَ ط جاون اشنایاں

یا جو اعمال نہ دلیر مونس بہرے قسداں گراہیاں
 پہاڑ اس دن پھٹ کر سُرخ گلابی تیل یا چمڑے سُرخ وانگول ہو جاؤں گے
 دنیا دا نظام ختم ہو جائیگا۔ فی رجب و حج نویں ہزوں دنیا قائم ہووے گی حساب
 تے کتاب ہوویگا۔ جنتی لوک جنتاں و حج جاؤں گے تے دوزخی دوزخ و حج
 سٹے جاؤں گے۔ کالیا ہاں۔ دھان لفظ دے مختلف معنی ہیں۔ حضرت ابن عباس
 واقول اے قال الضحاک عن ابن عباس الا ولید الا حصر ابن کثیر قال
 الکلبی اے کالادبید الاحمر (معالم)

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَسْئَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌ ۝

اے فیروں دن اپنے گناہ دکا کے آدمی نوں نہ کے جن نوں پیچھے ہووے گی۔

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝ يَعْرِفُ الْمَجْرُمُونَ

فی رجب و حج کبھی اپنے رب یاں نعمتاں و چوں بھٹلاو گے گنہ گار اپنے چہرے توں

سَيُنْفِخُهُمْ فِيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأُقْدَامِ ۝

بچھاتے جان گے فیروں تے پیراں توں پھڑے جان گے۔

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۝ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي

فی رجب و حج کبھی اپنے رب یاں نعمتاں و چوں بھٹلاو گے ایہہ دوزخ لے جس نوں

يُكذِّبُ بِهَا الْمَجْرِمُونَ ۝ لِيُطَوَّقُونَ بِئِنَّهَا وَبَيْنَ

مجرم لوک بھٹلاوے سن اہہ اوس دے تے تے تے

حَبِيبٍ اِنْ ۞ فَبِأَيِّ اِلٰهٍ رَبِّكُمْ تَكْذِبُنَّ

پانی دے درمیان غیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب یاں نعمتاں و چوں جھٹلاؤ گے

وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ ۞ فَبِأَيِّ

تے تے چہڑے اپنے رب سے سامنے کھلون توں ڈریا اور کھلی دو باغ نہیں غیر کپھڑی کپھڑی

اِلٰهٍ رَبِّكُمْ تَكْذِبُنَّ ۞ ذَوَاتَا اٰفَاقٍ ۞ فَبِأَيِّ

اپنے رب یاں نعمتاں و چوں جھٹلاؤ گے بیٹیاں ٹہنیاں والے غیر کپھڑی کپھڑی

اِلٰهٍ رَبِّكُمْ تَكْذِبُنَّ ۞ فِيْهَا عَيْنٌ تُجْرِي

اپنے رب یاں نعمتاں و چوں جھٹلاؤ گے اور ہنساں دونوں وچ وگدے چٹے نہیں

فَبِأَيِّ اِلٰهٍ رَبِّكُمْ تَكْذِبُنَّ ۞ فِيْهَا مِنْ كُلِّ

غیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب یاں نعمتاں و چوں جھٹلاؤ گے اور ہنساں دونوں وچ ہر اک

فَاِكْهٰتٍ رَّوْحٰنٍ ۞ فَبِأَيِّ اِلٰهٍ رَبِّكُمْ تَكْذِبُنَّ ۞

میوہ دو قسموں والے غیر کپھڑی کپھڑی اپنے رب یاں نعمتاں و چوں جھٹلاؤ گے

مجبوروں بال توراہی : رو دیوں سے پشانیوں سے

حَبِيبٍ اِنْ - گرم کھولدا پانی - ذَوَاتَا اٰفَاقٍ : بیٹیاں ٹہنیاں والے عینین

دو چٹے - فَاِكْهٰتٍ : پھل - میوہ - رَّوْحٰنٍ : دو قسموں والا - ذَوَاتَا اٰفَاقٍ : قریب - نیرٹے -

تفسیر

پہلی آیت دامطلب ایہہ اے۔ تیامت دے دن لوکاں کو لوں پچھن دی
 لوڑ نہیں۔ سارا حال اللہ تعالیٰ نوں معلوم اے۔ اللہ دے فرشتے ساریاں
 رپورٹاں پیش کر دین گے۔ قرآن مجید وچ اک مور تھاں بیان کیتا گیا اے
 دَ اِنَّ عَلَیْكُمْ لِحَافِظِیْنَ ط کِرَامًا کَاتِبِیْنَ ط یَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ۔ تے
 تیرے اُتے محافظ مقرر ہیں۔ بزرگ مخلوق لکھنے والی اے۔ اوہ جانرے
 نہیں۔ جو کچھ تیں کر دے او۔ مجرم لوک اپنی پشیمانیاں تے تاراں دی نشانیاں
 توں پچھاتے جان گے۔ فرشتے وی مثلاًں پیش کر دین گے۔ اوہناں دے پھرے
 وی دسن گے۔ تداوہناں نوں عذاب دیتا جاوے گا تے دسیا جاوے گا۔
 ایہہ اوہ دوزخ اے۔ جدا تیں انکا۔ کرسے او۔ اور تھے دوزخ وچ طرحاں
 طرح دا عذاب ہوویگا۔ گرم پانی وچ پھرن دا وی عذاب ہوویگا۔ اک
 مور۔ جگہ قرآن مجید وچ فرمایا گیا اے۔ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی وَتَشْرَبُوْا مَاءً
 حَمِیْمًا قَطَطًا اَوْ شَرَبُوْا مِمَّا فِیْ سَعٰدٍ اَوْ شَرَبُوْا مِمَّا فِیْ سَعٰدٍ اَوْ شَرَبُوْا مِمَّا فِیْ سَعٰدٍ
 گے۔ فیر پانی اوہناں دیاں آندراں لوں کٹ ویگا۔

۱۵ تے جیہڑے لوک اللہ کو لوں ڈر دے نہیں تے چنگے عمل کر دے نہیں اوہناں
 لئی دو باغ نہیں۔ جنہاں دے درخت بڑیاں ٹہنیاں والے نہیں۔ تے اوہناں
 باغاں وچ دو وگدے چٹھے نہیں۔ تے اوہناں باغاں وچ ہر بیوہ دو قسم
 دا اے۔ آتلیاں آنتاں۔ بیج بجر ماں وی سزواں بیان کیتا گیا اے۔ تے اوہناں
 آنتاں وچ نیک لوکاں نوں جنت دی نعمتاں تے انعام مانن دا ذکر کیتا گیا اے
 تاں بے لوکی سمجھ کرن تے جنت وچ جان دا رستہ اختیار کرن۔ جنت وچ
 لے جان والے نیک عمل نہیں۔

مَشْكِينٍ عَلَى فُرْشٍ بَطَانِهَا مِنْ اسْتَبْرَقٍ ط

اے سرہانے لگا کے فرشوں آتے بیٹھے ہوئے نہیں یہ جہاں اور فرشوں سے استبرق سے لڑتے کپڑے دئے ہیں

وَجَنَّا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ۚ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ

میرے دونوں باغوں کا اچھکیا ہوا ہے۔ فیر کپڑے کپڑے اپنے رب کی نعمتوں پر جھٹلاؤ گے

فِيهِنَّ قُصُورَاتٌ الطَّرْفِ لَمْ يَطْبِئَهُنَّ إِنْسٌ

اور یہاں سوچ مورتیاں نظر لوں روک رکھیں ایسا نہیں اور یہاں نوں پہلے انہاں کے کئے وہی تھے کہ جن تمہو میں لایا

فَبَلَّغَهُمُ وَالْجَانُّ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ

فیر کپڑے کپڑے اپنے رب کی نعمتوں پر جھٹلاؤ گے

كَانَهُنَّ الْيَاقُوتَ وَالْمَرْجَانُ ۚ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا

جیسا کہ وہ لعل تھے مرجان نہیں فیر کپڑے کپڑے اپنے رب کی نعمتوں پر

تُكَذِّبِينَ ۚ هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

نعمتوں پر جھٹلاؤ گے نہیں بدلہ نیکی کا پتہ نیکی کے

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ وَمِنْ دُونِهَا

فیر کپڑے کپڑے اپنے رب کی نعمتوں پر جھٹلاؤ گے اور یہاں دونوں باغوں میں سے اور

جَنَّاتٍ ۚ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ۚ مَدَامَتْنِ

دو باغ ہیں۔ فیر کپڑے کپڑے اپنے رب کی نعمتوں پر جھٹلاؤ گے دو ہیں باغوں کے سر میں

۸۱
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا

فیر کیہڑی کیہڑی اپنے رب دیاں نعمتاں وچوں جھٹلاو گے اوہناں دونواں

عَيْنِنِ نَضَّخَتْنِي ۚ فَبِأَيِّ آلَاءِ

باغاں وچ دو چٹھے نوارے ماروئے ہیں فیر کیہڑی کیہڑی اپنے رب دیاں نعمتاں

رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٦٦﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَ

وچوں جھٹلاو گے اوہناں دونواں باغاں وچ میوے تے

نَخْلٌ وَرَمَّانٌ ۚ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا

کھجوراں تے انار ہیں فیر کیہڑی کیہڑی اپنے رب دیاں نعمتاں

تُكَذِّبِينَ ﴿٦٧﴾ فِيهِنَّ خَيْرٌ مِّنْ حَسَنٍ ۚ فَبِأَيِّ

وچوں جھٹلاو گے اوہناں سب باغاں وچ نیک عزتاں ہیں فیر کیہڑی

الآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبِينَ ﴿٦٨﴾

کیہڑی اپنے رب دیاں نعمتاں وچوں جھٹلاو گے۔

اوکھیاں لفظاں دے معنی

بَطَّأْنَهُمَا : فرشاں دے استر : دَآئِنٌ : جھکیا ہویا -
نِطْرٌ : فصیحات الظرف : نظرنوں روک رکھن والیاں (عورتاں)

مُدَّ كَمَا مَتْنٍ - گہرے سبز دونوں باغ نہیں۔
 نَضًا خَشْنٍ - اور درزیں چٹے، جوش مار دے ہیں۔
 سَمَّانٌ - اتار

تفسیر!

عے اوہناں آیتاں وچ اوہناں لوکاں دا بیان اے۔ جیہڑے جنت وچ ہون گے۔ جنتی لوکاں لئی تکے شاندار ریشم وے ہون گے تے اوہ تکید لگا کے فرشاں آتے بیٹھے ہون گے۔ تے دونوں باغوں وے پھل اوہناں دے بیڑے ہوجان گے۔ تے ہر حال وچ جنتی لوک کھڑے۔ لیٹے اور بیٹھے اوہناں پھلاں نوں حاصل کر لین گے۔ تے اوہناں نوں کوئی وی تکلیف پھل حاصل کرن لئی نہیں ہونگی۔ تے اوہنے مکاناں وچ جیوار عورتاں وی موجود ہونگی۔ جنہاں نوں کسے انسان نے جن نے ہتھ وی نہیں لایا ہووے گا۔ خوب صورتی وچ اوہ عورتاں یا قوت تے مونگے وانگوں سرخ تے حسن دا مجسمہ ہونگی۔ لوکاں نوں نیکی دا بدلہ نیک ہی لے گا۔ لوکاں اتھ وی عبادت تے اطاعت احسان نال یعنی اچھائی تے خوب صورتی نال کیتی اے۔ اوہدا بدلہ وی احسان نال اے۔ آگے پہلے ذکر کیتا گیا اے۔ جیہڑے لوک جنتی نہیں اوہناں لئی دو باغ نہیں۔ ایچھے فیروز کیتا گیا اے جنہاں لوکاں لئی دو ہور وی باغ نہیں۔ جیہڑے بڑے سبز نہیں۔ تے اوہناں وچ وی دو چٹے نوارے نازدے موجود نہیں۔ تے اوہناں باغوں وچ پھل، کھجوریں تے اتار موجود نہیں۔ تے اچھی صورت تے سیرت دا بیان عورتاں وی باغوں وچ موجود نہیں۔ اوہ عورتاں گھرے

رنگاں والیاں تنبواں و بیچ موجود نہیں۔ تے اور ہر عبیب توں پاک تے
 موصوم نہیں۔ مطلب اوپر والے بیان دا ایہہ اے۔ چہڑے لوک جنتاں
 و بیچ جان گے۔ اور ہنیاں لئی یاد کیا تے روحانی بے شمار نعمتاں اور تحفے موجود
 نہیں۔ کوٹھے، بنگلے، ماڑیاں تے محل سراپیں دی باغاں تے گلشنان
 و بیچ موجود نہیں۔ تے پاک عورتاں دا ساتھ دی حاصل اے۔ ہر طرح
 دی خوراک تے پھل وغیرہ دا وکی سامان بے محنت جنت و بیچ موجود
 اے ❖

رودھا رُوِدُوا رُوِدُوا
حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿۴۱﴾ فَبِأَيِّ

گوریاں رُکیاں ہوئیاں تہنواں دِجِ نہیں
فیر کپڑا کپڑا

الْأَعْرَابِ رِبِّكَمَا تَكْذِبُنِ ﴿۴۲﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ

اپنے رب دیاں نعمتاں دِچوں جھٹلاؤ گے
اور نہناں توں پہلے ایہناں دے

أَنْسُ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿۴۳﴾ فَبِأَيِّ

کسے آدمی نے جن سہتھ نہیں لایا اسے
فیر کپڑا کپڑا

الْأَعْرَابِ رِبِّكَمَا تَكْذِبُنِ ﴿۴۴﴾ سَكِينٍ عَلَى

اپنے رب دیاں نعمتاں دِچوں جھٹلاؤ گے
سرانے دگائے بیٹھے ہوئے

ذُرْفٍ حُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿۴۵﴾ فَبِأَيِّ

ہرے سرہانیاں آتے تے سوہنیاں دِچھا دینیاں آتے نہیں
فیر کپڑا کپڑا

الْأَعْرَابِ رِبِّكَمَا تَكْذِبُنِ ﴿۴۶﴾ تَبَارَكَ اسْمُ

اپنے رب دیاں نعمتاں دِچوں جھٹلاؤ گے
تیرے بزرگی والے تے فضل

رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿۴۷﴾

کہن والے رب دانان بڑی برکت والا لے

اوکھیاں لفظاں وے معنے

حورِ ماہرہ - گورے رنگ والیاں - دُفَرِ خُضْرِ - سبز نیلیجے
سبز سند - عبقیری حسان - سوہنے کپڑے -

تفسیر

جنتی لوکاں لئی پاک تے معصوم عورتاں جنت دے باغاں وچ موجود
نیں۔ ایہہ جنتی لوک مکاناں وچ تکبیر لگا کے سبز مسنداں تے خوبصورت
کپڑے دے فرش آتے بیٹھے ہوئے ہون گے۔ یعنی جنتیاں نوں ہر طرح
دا آرام تے ہر طرح دیاں نعمتاں حاصل ہوویں گی۔ آخر وچ دسیا
گیا اے۔ اللہ تعالیٰ داناں برکت والا اے۔ اوہ دونویں شانناں رکھدا
اے۔ صفت جلال دسی تے صفت احسان وی۔ جلال دا معنے ایہہ اے
تمام جہاناں نوں تانی دسی اوہ کرن والا اے۔ تے اکرام دا مطلب
ایہہ اے۔ تمام جہان نوں دینا تے آخرت دسی کامیابی دسی اوہ اے
دین والا اے۔ تے دوبارہ زندہ دسی اوہ اے کرن والا اے
تے جنتاں دسی زندگی دا آرام دسی اوسدا احسان اے۔

آخری آیت دا مطلب کسے شاعر نے اپنیاں شعراں وچ خوب
بیان کیتا اے۔

شعر

۱۔ بابرکت اسم الہی رحمت فضلاں والا
دیچ جلالت شاہی اپنی رب اکرام تعالا

- ۲۔ اسم جلال جلالت والا کرے فناء بہانوں
اکرام ایجاد کرے پر ثانی طلب حساب بہانوں
- ۳۔ ایہ صفات حقیقی اللہ مومن رکھتے ہیں
ہستی عدم جلال کر اوسے فضلوں روشن بینوں
- ۴۔ بدلائت سے احسانوں مومن خدمت گزاروں
بفرمانوں دوزخ ناروں جنت تابع گزاروں
- ۵۔ جو سرکش بفرمان الہی و بیچ مجسم نہ ہوں
دنیا خاطر دین الہی ضائع کرن گواروں
- آخر دعائے خدا تعالیٰ اسان ساریاں دی موت اسلام دی
حالت و بیچ کرے۔ (آمین)

تَمَامٌ

تاج کا پید برائے اہم پسنجابی

وگھو وگھو پرچیاں وے ناں!

<p>پہلا پرچہ</p> <p>لعلائے و خجے</p>	<p>پنجواں پرچہ</p> <p>لوک ادب</p>
<p>دو جا پرچہ</p> <p>ڈوہنکیاں سوچاں</p>	<p>پھیواں پرچہ</p> <p>پنجابی ادب کی مختصر تاریخ از حمید اللہ ہاشمی قیمت چھ روپے</p>
<p>تینجا پرچہ</p> <p>دینی شاعری</p>	<p>ستواں پرچہ</p> <p>پیر فرید از حمید اللہ ہاشمی قیمت چھ روپے</p>
<p>چوتھا پرچہ</p> <p>پنجابی داناواں ادب</p>	<p>اٹھواں پرچہ</p> <p>پہل کلیاں جواب مضمون پنجابی از حمید اللہ ہاشمی قیمت ست روپے پچاس پیسہ</p>

تاج ہاگ ڈپو ۱۰۰۰ بازار لاہور

دیپریوٹ روناٹ
No. 19

- ۱۔ اے اردو کی نصابی و امدادی کتب اور ہر پے کی گائیڈ ویونیورسٹی کے حل شدہ پرچہ جات
۲۔ اے اسلامیات کی ہر پے کی گائیڈ ویونیورسٹی کے حل شدہ پرچہ جات
۳۔ اے پنجابی کی نصابی و امدادی کتب اور ہر پے کی گائیڈ
۴۔ اے فارسی کی نصابی کتب و ان کے ترجمہ اور ہر پے کی گائیڈ

پنجابی دیاں مفید کتاباں

- ① سخن دا وارث | سید وارث شاہ دے حالات تے اونہاں دے کلام اُتے تنقید تے تبصرہ
ایہہ کتاب پڑھن توں بعد وارث شاہ بارے کوئی ہور کتاب پڑھن
دی لوڑ نہیں۔۔۔ چھ روپے
- ② ڈوہنگے دہناں دا شاعر | احسن اقصی دے لکھاری مولوی غلام رسول دے متعلق اک اہم کتاب
جدے وچ اونہاں دے حالات زندگی تے اونہاں دیاں
تصنیفاں بارے تنقید تے تبصرہ: ست روپے پنجاہ پیسے
- ③ پنجابی ادب دی مختصر تاریخ | پنجابی زبان تے ادب بارے اک مختصر پر مکیل
تاریخ۔۔۔ ست روپے پنجاہ پیسے
- ④ پیر فرید | خواجہ غلام فرید مہٹن کوئی دی شاعری تے پرخلی نظر۔ چھ روپے
- ⑤ پھل کلیاں | پنجابی زبان دے ادبی تنقیدی تے تاریخی مضامین دا مجموعہ۔ ست روپے پنجاہ پیسے

چھاپن دا: تاج بک ڈپو، اردو بازار لاہور

سُورَةُ — لُقْمَانَ
سُورَةُ — هُجُرَاتِ
سُورَةُ — الرَّحْمٰنِ

پنجابی ترجمہ تے تشریح

— از —

مولوی شجاع الدین

چھاپنے والے

تاج بکٹ ڈپو ○ اردو بازار لاہور